

Bladgroen

EXTRA
EDITIE

een uitgave van Milieuvereniging Land van Cuijk

BOMEN & BOSSEN LAND VAN CUIJK

november 2021

www.mlvc.nl
 bezig voor een beter milieu

INHOUD

4 40 Jaar milieuvereniging.
Bomenplantproject 10 november

Andere booplantacties. **6**

8 Wat is een boom. Wat is een bos.
Wat is hout.

Wat zijn bomen (ons) waard? **10**

11 Bomen en de nieuwe omgevingswet.

Wat willen de 'stamvaders' van de
milieuvereniging de nieuwe gemeente meegeven? **6**

14 Door wie worden de bomen en bossen beheerd?
14 Bosgroep Zuid
15 Brabants Landschap
16 Natuurmonumenten
18 Landgoederen

Bosgeschiedenis **20**

22 Bijzondere bomen
in het Land van Cuijk

Alle bossen in het Land van Cuijk **26**

29 FSC - certificering van bossen en hout
Zin of onzin?

Stoppen met het verstoken van bossen!
Biomassa als energievoorziening. **30**

32 Met een visie op bomen
32 De Agrarische Natuurvereniging - ANV
33 De Bomenstichting
34 Henry Kuppen
35 Het Instituut voor Natuureducatie - IVN
36 Dirk Ebben

De boomspiegel
Bespiegelingen **38**

39 Online platforms en websites
Een lijst

COLOFON

BLADgroen is het verenigingsblad van de milieuvereniging Land van Cuijk. Het informeert leden en anderen over natuur en milieu in de ruimste zin.

Voor deze extra editie van Bladgroen lag de eindredactie en de vormgeving in handen van Kees de Bruijn.

Druk: Grafisch Huis Boxmeer.

Vragen en opmerkingen over deze speciale editie van BLADgroen kunt u richten aan:
Secretariaat MLvC
tel: 0485 451 071
email:
secretariaat@mlvc.nl

Ook voor vragen over het lidmaatschap van de milieuvereniging kunt u terecht bij het secretariaat.

De teksten en de foto's in deze speciale editie van 'Bladgroen' zijn grotendeels geproduceerd door de milieuvereniging en er rust auteursrecht op. Overname van teksten (graag!) of foto's is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de milieuvereniging. Wij hebben ons ingespannen om alle gegevens zorgvuldig en correct op te nemen. De milieuvereniging stelt zich echter niet aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van onjuistheden en/of onzorgvuldigheden ten gevolge van gebruik van deze uitgave.

De gesprekken die we gevoerd hebben met personen of organisaties zijn met hun toestemming tot stand gekomen en met hun goedkeuring in dit tijdschrift opgenomen.

VOORWOORD

Milieuvereniging Land van Cuijk bestaat nu ruim 41 jaar. Reden tot een feestje: jazeke. Iedereen snapt waarom het vorig jaar niet helemaal uit de verf is gekomen.

Het uitstel van het feestje is ook nog eens ergens goed voor geweest. Aanvankelijk waren er niet zo veel ideeën om het feest luister bij te zetten. Het idee van Gerard Hermens -een van de oprichters van de vereniging- om bomen te planten kwam eigenlijk te laat. Al was het maar dat er zoveel werk voor verzet moet worden om het plan te realiseren dat we dat vorig jaar niet gehaald zouden hebben. Reden te meer om de inspanning van Gerard hier te melden.

Het zal iedereen duidelijk kunnen zijn dat we in de wereld bomen nodig hebben. Ze zijn hard nodig om de aanslagen die we met zijn allen op ons milieu plegen enigszins te temperen. Uit het IPCC-rapport wordt duidelijk dat er veel meer nodig is.

De enorme natuurbranden van dit jaar kunnen we met het planten van bomen niet bijhouden. Het maakt de noodzaak van het planten van nieuwe bomen alleen maar duidelijker.

Bomen zijn nuttig en bomen zijn leuk. We hopen dat door de aanplant van een potentiële klimboom het ook voor de jeugd duidelijker wordt dat een boom leuk is. Uit onderzoek is gebleken dat bomen ook invloed hebben op het micro-klimaat in een buurt. Steden zonder bomen zijn kwetsbaarder voor de opwarming van ons klimaat dan als er wel bomen staan. Het beeld van met een koel drankje bij heet weer in de tuin onder een boom zitten zal veel mensen aanspreken. Het zou mooi zijn als in sommige dorpen onze boom een plek wordt waar mensen de koelte opzoeken en elkaar ontmoeten. Met enige trots presenteren we daarom dit project.

Theo Wijnhoven, voorzitter

VN-klimaatop

De verschijning van dit tijdschrift valt samen met de klimaatconferentie in Glasgow. Meteen in het begin van de conferentie werd het plan gelanceerd om vóór 2030 de ontbossing (een bron van broeikasgasemissies) te stoppen. Is dit een klimaatdoorbraak of de zoveelste loze belofte? Er is scepsis, want er is veel geld nodig, goed en transparant toezicht en bindende regels en handhaving. Scherp beleid en wetgeving ontbreekt tot nu toe. Waarom trouwens wachten tot 2030 en waarom wachten met uitvoering en investeringen? En waarom niet de inheemse volkeren (de duurzaamste beschermers van bossen) meer betrekken bij besluiten, bewaking en uitvoering van de plannen? Welke van die vrijblijvende afspraken in Glasgow 'hout gaan snijden' weten we nu niet. Tegen de tijd dat u dit tijdschrift leest weten we meer.

Van Bladgroen naar boom

We hebben niet alleen een relatie met natuur en milieu, we zijn er onderdeel van. Nu we meer en meer worden geconfronteerd met onze toekomstbeelden wordt het de hoogste tijd actie te ondernemen. Dit tijdschrift kan daarbij helpen.

Graag had ik als gast-eindredacteur ook aandacht geschonken aan andere belangrijke vragen als: Helpt bouwen met hout de klimaatcrisis te bestrijden? Wat kunnen inheemse volken ons leren over bomen en bossen? Welke visies hebben kunstenaars op bomen? Waarom zijn inheemse bomen zo belangrijk? Wat doet REDD+?

En graag had ik wat meer aandacht gegeven aan de boom als een compleet ecosysteem op zich, aan het wood-wide-web. En aan de vragen: Wat hebben religies en culturen met bomen te maken? Hoeveel bomen worden er gekapt voor het houtskool voor onze barbecues? Hoe staat het met de Brabantse bossenstrategie? Genoeg onderwerpen voor nog een speciale editie van Bladgroen.

Misschien komt het er nog eens van.

In elk geval komt in een 'Bladgroen' komend voorjaar een vervolg op de serie bosbeheerders en mensen en organisaties die veel met bomen bezig zijn. En de opkomende tendens om meer te doen met permacultuur: voedselbossen en agroforestry. Deze artikelen liggen al op de plank. Met dan wellicht ook ruimte voor een artikel over de bosbedreigende viscosite-industrie. Voor nu: veel leesplezier met deze speciale 'Bladgroen' over bomen en bossen.

Kees de Bruijn

NB: Uiteraard is dit tijdschrift, dit 'dood-hout-medium', gedrukt op 100% FSC-gecertificeerd papier. Hoewel zie pagina 29

Voor de productie van de teksten in dit tijdschrift zijn ook vele bronnen geraadpleegd. Voor de leesbaarheid hebben we er voor gekozen om niet bij elk artikel de bronnen te vermelden. Stelt u belang in de herkomst van gegevens, neem dan contact op met de milieuvereniging.

40 JAAR MILIEUVERENIGING LAND VAN CUIJK

Jubileumjaar 1980-2020 en ons 'Bomenproject'.

Veertig jaren bezig voor een beter milieu. Een respectabele periode waarin veel is gebeurd. Vele milieurelevante gebeurtenissen kwamen voorbij. Veel wisten we al te bereiken, maar ons werk is niet af.

Jubileum

Samengevat, redenen genoeg om stil te staan bij ons veertig jarig jubileum en invulling te geven aan hoe dit te vieren. Bij een jubileum hoort tenslotte een feestje en niet zelden worden hierbij cadeaus weggegeven.

Ontmoetingsfeest.

Aanvankelijk stond het jubileumfeest, in de vorm van een ontmoetingsfeest, gepland voor onze leden en genodigden. Diverse zaken, waaronder de locatie en het onderkomen waren gereserveerd. Excursies waren geregeld en voor eten en drinken was op gepaste wijze gezorgd. Helaas gooide Covid 19 roet in het eten en was een dergelijk feest in de anderhalve meter samenleving niet langer verantwoord. Nagedacht werd over alternatieve vormen voor ons feest en al vlug werd een compleet ander voorstel gelanceerd. Hierop werd door het bestuur van onze vereniging enthousiast gereageerd en stemde vervolgens in met de verdere uitwerking van dit voorstel. De Milieuvereniging Land van Cuijk en haar 'Bomenproject' zag het licht.

Bomenproject.

Wat houdt ons 'Bomenproject' nu precies in? In China, maar ook in diverse andere Aziatische landen, staat de schildpad symbool voor duurzaamheid en een lang leven. Als we deze traditie zouden vertalen naar onze Westerse gedachte, zou bijvoorbeeld de inlandse eik of de beuk, hierbij aardig aansluiting vinden. Ook de Milieuvereniging staat en gaat voor duurzame invullingen van tal van zaken en wat past dan beter dan een boom hiervoor als voorbeeld te laten zijn.

Cadeau.

Gewoonlijk ontvangt, om binnen traditionele ter-

men te blijven, de jubilerende partij een cadeau. De Milieuvereniging heeft deze gewoonte verlaten en kwam op het idee om zelf een cadeau aan te bieden. We draaien de rollen maar eens om! Een cadeau voor elke inwoner van het Land van Cuijk. Om aan dit voorstel een mooie invulling te geven werd nagedacht over het schenken van een boom aan elke stad, dorp en kerkdorp binnen ons werkgebied. Hiermee zou onze wens, om de gedachte en doelstellingen van onze vereniging zo dicht mogelijk bij de bewoners te brengen, leuk worden ingevuld. Ons plan moest verder worden uitgewerkt en worden getoetst op de haalbaarheid hiervan.

Haalbaarheid

Het werkgebied van de Milieuvereniging Land van Cuijk bestaat uit vijf gemeenten met in totaal 33 kerkdorpen. Elk kerkdorp een boom aanbieden zou een behoorlijke financiële aderlating betekenen voor onze vereniging. Er werd vervolgens gekeken of potentiële begunstigers zouden kunnen bijdragen aan ons project.

Deze werden gevonden en in de vorm van financiële bijdragen uit het Prins Bernard cultuurfond en de Brabantse Milieufederatie, het leveren van bomen, hulpmaterialen en door ons praktisch te ondersteunen bij de uitvoering van ons plan. Ons plan kon nu verder worden uitgewerkt. Onze begunstigers zullen later in het traject zeker nog onder de aandacht worden gebracht.

Toestemming gemeenten. Vijf gemeenten, 33 kerkdorpen en Bronlaak.

Maar om het 'Bomenproject' ook daadwerkelijk in uitvoering te kunnen brengen, heb je natuurlijk wel toestemming van de gemeenten nodig. Er wordt tenslotte geplant op grondgebied van die gemeenten. Elke gemeente werd middels een brief van ons plan op de hoogte gesteld en verzocht om medewerking. Zonder uitzondering werd door elke gemeente positief op ons voorstel gereageerd en werd ingestemd met ons project.

Voor woongemeenschap Bronlaak in Oploo maakten we graag een uitzondering. Mede in verband met de geografische ligging hebben we haar als separaat dorp aangemerkt. Hierop is door het bestuur van Bronlaak eveneens positief gereageerd. Vervolgens zijn contacten gelegd met de groenbeheerders van elke gemeente die verantwoordelijk zijn voor het groen in hun gemeente. Ook door hun werd enthousiast gereageerd en konden verdere afspraken worden gemaakt.

Samenwerken met inwoners

Een plan, zoals hiervoor uiteengezet, doe je en kan je niet alleen. Zoals al eerder gezegd is ons cadeau bedoeld voor alle inwoners van het Land van Cuijk en in verband met betrokkenheid van de bewoners is contact gezocht met alle dorps- en wijkraden. Aan hun hebben we eveneens verzocht om medewerking te verlenen aan ons project en hiervoor in hun stad of dorp een contactpersoon aan te wijzen. Hij of zij zou bijvoorbeeld kunnen assisteren bij het aanwijzen van een plantplaats of bij de nazorg van de te planten boom.

Vrijwilligers gezocht.

In onze jubileumuitgave van Bladgroen is een oproep gedaan aan onze leden om zich aan te melden als vrijwilliger. Liefs per stad of dorp willen we een persoon hebben die contacten onderhoudt met de dorps/wijkraad en de coördinator van onze vereniging. Hij of zij vertaalt de wensen en of eisen van de gemeente en onze vereniging en sluit dit kort met de contactpersoon van de dorps/wijkraad. Ook bij de uitvoering van ons plan is assistentie van 'onze' vertegenwoordiger gewenst. Erg leuk om te doen!

Publiciteit.

Natuurlijk zal, zoals we gewend zijn van onze vereniging, publicitair aandacht worden geschonken aan ons Bomenproject. Evenals het tijdstip van planten en tal van andere, veelal praktische zaken, is ook wat publiciteit betreft veel werk verzet. Verder was het onze wens, om bij iedere boom een plaquette te plaatsen met opschrift, waar onder andere ons jubileumjaar, de boomsoort en onze sponsors op vermeld zullen worden. De plaquettes zijn klaar, de opschriften gemonteerd en staan klaar om geplaatst te worden.

Op 10 november zullen we speciaal aandacht besteden aan het 'Bomenproject', door in het geografische centrum van de toekomstige gemeente Land van Cuijk, officieel onze eerste boom te planten. Hierbij zullen de 5 burgemeesters van de huidige gemeente Land van Cuijk aanwezig zijn en een aantal andere genodigden. Aan ons bomenproject zal een speciale uitgave van ons verenigingsblad 'Bladgroen' worden gewijd. Aan ons veertigjarig jubileum en bomen in het bijzonder, met haar bijzondere betekenissen, zal in deze editie ruim aandacht worden geschonken.

Voortgang

Om praktische redenen zullen de bomen, verspreid over het plantseizoen van 2021-2022, worden geplant. Zoals wellicht opgemerkt hebben we reeds veel werk verzet maar hebben we ook zeker nog veel te organiseren. Maar samenwerken loont en enthousiasme doet de rest.

Dat geeft vertrouwen om ons 'Bomenproject' tot een succesverhaal te kunnen verheffen. Zoals ook de Chinezen, de

schildpad als symbool uitdragen, hopen wij met ons project bij te mogen dragen aan een betere wereld waar onze boom staat voor duurzaamheid en zal bijdragen aan een prettigere leefomgeving. Uiteraard houden wij de inwoners van het Land van Cuijk op de hoogte van alle ontwikkelingen omtrent ons Bomenproject en de voortgang hiervan. Voor onze leden zal in de volgende uitgave van Bladgroen verder aandacht aan worden geschonken. Raadpleeg hiervoor ook eens de website van de Milieuvereniging Land van Cuijk.

Gerard Hermens
Coördinator 'Bomenproject'.

De noodzaak om veel bomen te planten is wel duidelijk. De beste tijd om bomen te planten: 20 jaar geleden. De op één na beste tijd: nu.
Niet alleen de milieuvereniging plant bomen. Er zijn veel meer plantacties.

Meer Bomen Nu

Een campagne van Urgenda, opgezet met hulp van boerenorganisatie Caring Farmers en stichting Meer-Groen. De drie organisaties plantten met behulp van vele vrijwilligers in maart 2020 zo'n 50.000 bomen op boerenerven. In '20/21 werd met de campagne 190.000

appel- en perenbomen, 60.000 heesters en 250.000 zaailingen uit natuurgebieden gratis uitgedeeld. In het voorjaar '22 worden één miljoen bomen en struiken geplant en verplant. De bomen-aanvraag is gesloten. Zodra er nog meer oogstlocaties, vrijwilligers en fondsen beschikbaar zijn, komt er mogelijk een nieuwe actie. Zie www.meerbomen.nu.

Plan boom

10 miljoen extra bomen in 4 jaar in tuinen, berm, plantsoenen, parken, bedrijventerreinen en in het buitengebied in heel Nederland. Dat is in het kort het doel van 'Plan Boom'. Iedereen kan zelf bijdragen en kan in de eigen woonomgeving daarvan de vruchten plukken. De Brabantse Milieufederatie, Brabants Landschap en IVN Brabant helpen mee om in Brabant 1 miljoen bomen te planten. Voor dit jaar konden vrijwilligersgroepen zich aanmelden en het plantmateriaal (bosplantsoen) gratis afhalen op de afhaaldag. De actie wordt de komende jaren voortgezet. Meer info: www.planboom.nl

Nationale Boomfeestdag

10 november 2021 is niet alleen de startdatum van de boomplantactie van de milieuvereniging, dan is ook de jaarlijkse Nationale Boomfeestdag. Deze is landelijk, provinciaal en soms gemeentelijk georganiseerd. Eén van de doelstellingen van de Boomfeestdag is dat elk

ANDERE BOOM PLANT ACTIES

kind in zijn/haar basisschooltijd minimaal 1 boom plant. Zie www.boomfeestdag.nl.

Tiny forest

Er verschijnen hier en daar tiny forests in het land, ook in het Land van Cuijk. Door een tiny forest, een snelgroeïend,

dichtbegroeïd minibos (van bijvoorbeeld 250m²) met inheemse bomen aan te planten wordt een stukje natuur én avontuur teruggebracht in onze drukke samenleving. Iedereen kan een initiatiefnemer zijn. Zie de checklist op www.ivn.nl/tinyforest.

Landschapspark Heerlijkheid Land van Cuijk

In 2019 is het begin gemaakt met een 18 hectare groot, vrij toegankelijk, landschapspark aan de rand van de Cuijkse wijk Heeswijkse Kampen. Met daarin onder andere een sterrenbos, een speelbos, waterpoelen en een boomgaard. Het park is een initiatief van boomkwe-

'Als we meer gebruik maken van de kracht van de natuur, kunnen we Nederland gratis vergroenen'

Urgenda

Oeffelt 21 maart 2012. Prinses Máxima en 750 basisschoolkinderen uit het Land van Cuijk plantten bomen tijdens de 55e Boomfeestdag.

De boomplantactie in Stevensbeek in maart 2011 (boven) heeft na 10 jaar, in 2021, een bos als resultaat (rechts).

ker Ebben in samenwerking met de huidige gemeente Cuijk. Het park zal 'de groene long' voor de nieuwe gemeente Land van Cuijk worden met ongeveer duizend grote bomen en krijgt de naam 'Heerlijkheid Land van Cuijk'.

Trees for All

Bomen planten als klimaatcompensatie met één druk op de knop kan ook. De stichting 'Trees for All' plant bomen in Nederland en het buitenland en compenseert CO₂-uitstoot. De missie is om wereldwijd nieuw bos te planten en bestaande bossen te herstellen. Trees for All heeft het CBF-keurmerk (toezichtouder goede doelen) en is er voor particulieren en bedrijven die hun footprint willen verkleinen. Zie www.treesforall.nl.

Er zijn meer initiatieven om vanachter je computer bomen te laten planten. Surf bijvoorbeeld naar Browsy (plant gratis bomen door online te winkelen), Ecosia (gebruikt browserinkomsten om bomen te planten), Furn (bij de aankoop van een meubel wordt een boom geplant). Het Wereld Natuur Fonds in Nederland heeft een 'Bosjeboom'-actie: Geef een Bosje Bomen cadeau en het WWF herstelt een stuk bos in het Atlantisch Regenwoud. Zie www.wwf.nl.

Stukje Natuur

In december 2020 zijn de drie organisaties StukjeNatuur, FSC Nederland en de Unie van Bosgroepen een samenwerking aangegaan met als doel om in de komende 5 jaren 3 miljoen extra bomen

te planten. Dit gebeurt op basis van donaties en sponsoring van particulieren en bedrijven. Het landgoed Cleefswit in Gemert, bosgroepslid, is een van de gebieden waar een begin is gemaakt met het project.

Nederland Plant Bomen

Eén miljoen bomen voor nieuwe bossen in Nederland, dat is het doel van de campagne Nederland plant bomen waarmee de EO op 18 november 2020 van start ging. De omroep roept, samen met Staatbosbeheer, Stichting Nationale Boomfeestdag en Buitenfonds, iedereen in Nederland op om mee te werken aan een groener Nederland door het kopen van bomen. Een boom kost € 7,50, inclusief het planten en de eerste jaren verzorging in één van de nieuwe bossen. De campagne bestaat uit een online platform: www.nederlandplantbomen.nl

De aanplant van nieuw bos is een goedmaker voor de uitstoot van CO₂. Om de afgesproken klimaatdoelen met boomaanplant te halen is een grondoppervlak nodig van 3x India. Zoveel land is gewoonweg niet beschikbaar. Ik vrees voor landroof, honger en een enorme stijging van voedselprijzen als we vol blijven inzetten op aanplant van nieuw bos. We weten allemaal dat werkelijke verduurzaming van schone energie en duurzame bedrijfsvoering moet komen.

Marita Hutjes, Oxfam Novib.

WAT IS EEN BOOM

Net als elke plant heeft een boom wortels, bladeren en stengels. Bij een boom is de stengel extra stevig en houtachtig. Deze stam eindigt meestal in een kruin (= kroon). De buitenkant van de stam is bedekt met een bescherm laag (vooral tegen uitdroging): de schors. Het grote voordeel van de stevige stam is dat de boom hierdoor boven de andere planten uit kan groeien. Zo kunnen ze meer licht opnemen en dus beter groeien.

Een boom is meerderjarig en sommige soorten kunnen 1000 jaar of ouder worden. Juridisch gezien is een boom minstens 3 meter hoog en heeft een boom een dwarsdoorsnede van minimaal 10 cm op 1,30 m hoogte.

Bomen

In de lente hebben bomen reden genoeg de boomwortels meer uit te breiden hun lijf open te leggen tot het zetten van bladeren komt de ademhaling op volle gang

In de zomer is het een groene bladerpracht heeft de sapstroming in bomen zich enigszins voorbereid om de warmte van de zomer op te vangen

In de herfst zit er nog wel levenslust in om de bladeren los te laten maar hebben bomen weinig sapstroming nodig om het systeem aan te kunnen

In de winter halen bomen minder adem omdat in de winter een minimale ademhaling nodig is dan zijn bomen kaal kale bomen vind ik een beetje leeg

Alfredo Haighton
De Seizoenen - Bonlaak, Oploo

Assimilatie is de omzetting in bladeren (in bladgroen) van koolstofdioxide (CO₂) in voedingsstoffen voor de plant en in zuurstof, die weer aan de lucht wordt afgegeven.

Nederland was lange tijd grootverbruiker van hout om te toe te passen in de internationale scheepsbouw. Veel zaagwerk werd met de hand gedaan, waarbij een boomstam op een dok (stellage) werd gerold. Eén zager stond boven op het dok om de grote zaag te duwen en één zager stond onder de dok om de zaag te trekken. Die laatste was de pineut, want die kreeg bij het zagen steeds zaagsel op zijn hoofd. Hij stond 'onderdok'. Hij was de 'underdog'

WAT IS EEN BOS

Bos is een flink aaneengesloten stuk grond (< 0,5 ha) met bomen waarvan de kruinen de lucht grotendeels bedekken. Bij een bos horen ook de struikenlaag en de kruidenlaag, de mossen, schimmels en de dieren die er leven, enz. Bos is ook rust, veiligheid, spanning, leven, dood, geur, strijd en vooral passie; als deze kenmerken niet aanwezig zijn kunnen er nog zoveel bomen staan, maar dan is het geen bos.

Loofbomen en naaldbomen

Vaak worden bomen ingedeeld in loofbomen en naaldbomen. Loofbomen hebben normale bladeren (loof), zoals een eik of een beuk. Naaldbomen hebben naaldvormige bladeren, zoals een den of een spar. Door het verschil in de vorm van de bladeren, reageren loofbomen en naaldbomen anders op de seizoenen. Naast het verschil in bladvorm, zijn ook de vruchten van loofbomen en naaldbomen anders. Bij loofbomen liggen de zaden bedekt in een vrucht met daaromheen een schil (zoals pitjes in een peer). Loofbomen vallen daarom onder de bedektzadigen. Naaldbomen hebben ook zaadjes, maar die zitten niet binnen in een dichte schil. Omdat de pitjes los liggen zonder bedekt te zijn, noemen we deze groep naaktzadigen.

WAT IS HOUT

Schors

Een dode laag bestaande uit afgestorven en verkurkte bast.

Bast

Een laag levend weefsel dat onder meer dient voor het saptransport naar beneden.

Cambiumlaag = groeilaag

Bij boomgroei in de dikte spelen zogenaamde cambiumcellen de hoofdrol. Als je de schors en de bast van een boomtak afgestroopt zie je een glibberig laagje onder de bast. Dit is het cambiumlaagje. Dit omspant het hout in de stam of tak als een dunne cilinder; de cambium cellen delen zich in houtcellen (naar de binnenkant) en bastcellen (naar de buitenkant). Doordat veel meer houtcellen dan bastcellen worden gevormd, bestaat een boom voor het grootste gedeelte uit hout.

Jaarringen

Een donkere ring en een lichter gekleurde ring vormen samen één groeiring. De lichtere ring wordt in het voorjaar gevormd, de donkere in de zomer. Elk jaar komt er eentje bij, dus door bij een stamdoorsnede de jaarringen te tellen kun je de ouderdom van de boom bepalen.

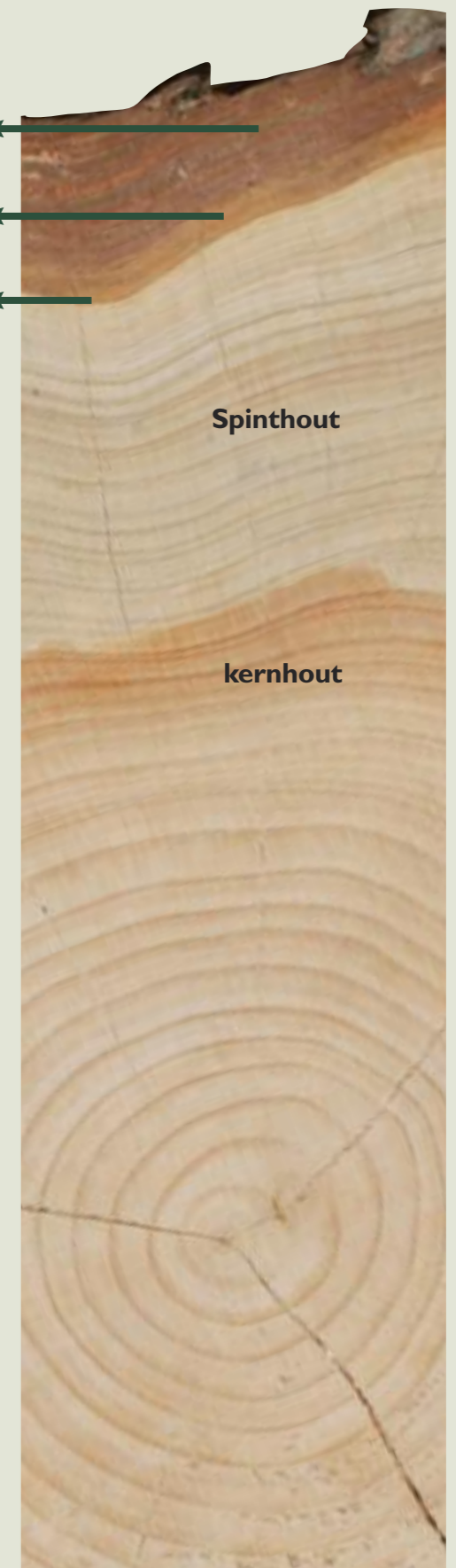
Spinhout en kernhout

Spinhout: Het uit levende elementen bestaande hout, dat rijk is aan water en zetmeel. Door het spint gaat het saptransport omhoog.

Kernhout: Bij vele boomsoorten sterven de cellen op zekere leeftijd af. Waarbij het hout zwaarder, vaster en duurzamer wordt, terwijl de kleur meestal donkerder wordt. Het water wordt opgenomen door de wortels van een boom en wordt dus ook door de stam getransporteerd via dode (!) cellen. Die vormen een soort buizensysteem waarlangs het opgenomen water tot bij de bladeren terechtkomt. Een boom bevat uiteraard ook levende cellen. Deze cellen spelen onder andere een belangrijke rol in de processen die zorgen voor de opslag en het transport van koolstof.

Hout bestaat voor ongeveer de helft uit cellulose. Dat zijn lange ketens van aaneengesloten suikermoleculen, die samen de vezels vormen en het hout zijn rigide structuur geven. De vastigheid wordt versterkt door het hemicellulose, dat eveneens bestaat uit ketens van (andere) suikermoleculen die om de cellulose zijn gewikkeld. Ten slotte is er nog lignine, een soort lijm die de boel bijeen houdt.

De zwakte van hout zit hem in de ruimte tussen deze vezels. Een boom heeft die ruimte nodig, om vocht en voedsel door te transporteren. Maar het zijn ook de plekken waarop het hout kan breken.

WAT ZIJN **BOMEN** (ONS) WAAARD?

Bomen zijn van waarde omdat ze groene baten hebben (de eco-systeemdiensten van bomen). Maar bomen hebben ook een ecologische waarde (dieren bijvoorbeeld wonen er in), kunnen een cultuurhistorische waarde hebben (zoals oud hakhout op wallen) en een belevingswaarde (bomen zijn mooi). Hieronder wordt ingegaan op de verschillende waarden van bomen.

Bomen geven waarde aan onze omgeving. Ze vervullen veel waardevolle functies zoals het verbeteren van de luchtkwaliteit, het vergroten van de (bio)diversiteit en ze zijn belangrijk voor de waterhuishouding. Daarnaast zijn bomen essentieel voor een gezond leefklimaat en verfraaien ze ook het straatbeeld.

i-Tree programma

Voor boom- en groenbeheerders is het vaak moeilijk in te schatten wat de exacte waarde is van individuele bomen of het gehele bomenbestand. Door gebruik te maken van het programma i-Tree is het mogelijk om de positieve effecten van bomen voor de leefomgeving zichtbaar te maken en is voor elke boom te bepalen wat de baten zijn, nu en in de toekomst. Het programma i-Tree rekent de baten (meerwaarde in geld) van bomen uit op grond van allerlei aan de boom toe te kennen eco-systeemdiensten. Zo kan er berekend worden hoeveel CO₂ er gebufferd wordt, hoeveel water een boom vasthoudt, en de mate waarin een boom de luchtkwaliteit verbetert.

Beter één grote boom

i-Tree geeft onder meer inzicht in de meerwaarde van grote bomen in relatie tot kleine bomen als het gaat om de bijdragen van de eco-systeemdiensten. Zo is te zien dat, om dezelfde eco-systeem-

diensten te evenaren, voor de vervanging van één volwassen boom ruim 150 bomen jonge bomen nodig zijn. Het belang van kroonoppervlakte is dus heel groot.

Om effectief bij te dragen aan een beter leefklimaat moeten boombeleid en boombeheer dus niet primair gericht zijn op aantallen, maar op kroonoppervlakte.

Eco-systeem boekhouden

Op grotere schaal is eco-systeem boekhouden een nieuwe manier voor het meten van natuurlijk kapitaal. Met deze methode kunnen de groene baten en het natuurlijk kapitaal vergeleken worden met economische statistieken. De methode integreert diverse ecologische informatie en kan specifieke beleidsvragen ondersteunen. Bijvoorbeeld als praktische aanbevelingen voor houtproductie. Of de aanbeveling om een bos niet te kappen omdat de CO₂ opname vermarkt kan worden en dus geld opbrengt.

De prijs van bomen

Steeds meer natuurbeschermers hangen een prijskaartje aan natuur. Het voelt echter ongemakkelijk natuur in dienst te stellen van de economie. Worden bomen waardevol omdat ze een economische functie hebben? Natuur is toch onvervangbaar en dus onbetaalbaar? Misschien kan juist door kapitalistisch denken aangetoond worden dat natuur en dus ook bomen onbetaalbaar zijn. Sociale economische waarde toekennen aan de natuur is misschien wel de weg naar duurzaam ondernemen met oog voor de waardevolle natuur. Door duidelijk te maken dat bomen een monetaire waarde hebben, wordt het wellicht meer de moeite waard om ze te beschermen. Natuur biedt ook investeringskansen, vaak met een hoog rendement.

Met de nieuwe Omgevingswet krijgt de nieuwe gemeente Land van Cuijk ook meer verantwoordelijkheid voor het ruimtelijk beleid. Dit wordt vastgelegd in een omgevingsplan en de omgevingsvisie. Onderdeel daarvan is de Wet natuurbescherming en een bomenbeleidsplan.

Regels uit de gemeentelijke bomenverordening en bijvoorbeeld regels voor het kappen van bomen zijn straks alleen terug te vinden in het omgevingsplan. De bedoeling is dat straks iedereen op internet per perceel of adres de gemeentelijke regels kan vinden. Een bewoner die een boom wil kappen, kan het omgevingsplan aanklikken en direct zien welke regels er gelden.

Alle regels die te maken hebben met de leefomgeving komen onder de nieuwe Omgevingswet te vallen. Dus ook alle regels over natuur en landschap. Het omgevingsplan integreert bestemmingsplannen met andere gemeentelijke regelingen. Gemeenten krijgen na het in werking treden van de Omgevingswet (waarschijnlijk per 1 juli 2022) acht jaar de tijd om een echt omgevingsplan te maken.

BOMEN EN DE NIEUWE OMGEVINGSWET

Visie

Een gemeentelijk bomenbeleidsplan beschrijft de visie en ambities en dient als basis voor een boombeheerplan, maar ook als input voor de omgevingsvisie.

Net als iedereen wil de milieuvereniging een gevarieerd, gezond, klimaat- en toekomstbestendig bomenbestand dat bijdraagt aan een groene, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. En het liefst gedragen door alle partijen. Om deze doelstelling te bereiken en te behouden zullen deze functies ook daadwerkelijk benoemd moeten worden in het bomenbeleidsplan. Daarbij zal de nieuwe gemeente ook achter de versterking van CO₂ vastlegging en versterking van biodiversiteit van alle bossen binnen de gemeentegrenzen moeten staan

Uitwerking

De milieuvereniging vindt het belangrijk dat de nieuwe gemeente de kwaliteit van onze leefomgeving erkent en vastlegt, en daarmee de basiskwaliteiten van onze natuur (als minimum standaard) waarborgt. Dat betekent voor bomen dat de waarde van bomen erkent wordt en dat daar ook naar gehandeld wordt, bijvoorbeeld door actief voor meer aanplant van bomen en nieuw bos te zorgen met een duidelijke doelstelling op langere termijn.

Belangrijk is verder dat binnen de gemeente de waardevolle en monumentale bomen en boomstructuren goed beschermt worden. En dat de ge-

meente een duidelijke en actuele lijst heeft van de waardevolle bomen (voor bomen die op die lijst staan geldt een kapverbod). Deze bomen dienen tevens duidelijk op de gemeentelijke plankaart te staan. Een lijst en een kaart die goed toegankelijk is voor alle inwoners. Het toevoegen en verwijderen van bomen van de lijst beschermwaardige bomen zal ook goed in regels vastgelegd moeten worden. Groeiplaatsen van monumentale bomen dienen goed te worden beschermd.

Een voorbeeld van de uitwerking van de gemeentelijke visie zou kunnen zijn dat in het buitengebied van de gemeente op verschillende locaties fruit- en notenbomen geplant worden waar mensen van mogen plukken. Zo kan jong en oud letterlijk de vruchten van het bomenbeleid plukken.

Ook kan de gemeente bijvoorbeeld voorwaardelijk kappen toestaan. Dit betekent dat er eerst herplant moet worden, vóórdat er gekapt wordt.

Extra service

De gemeente kan met verschillende digitale hulpmiddelen het gemeentelijk bomenbestand delen met de inwoners. Bijvoorbeeld met behulp van speciale bomenapps of via een kaartviewer. Met een smartphone, tablet of laptop kan iedereen dan van elke boom die bezocht wordt de basisgegevens inzien, waar mogelijk aangevuld met verdere documentatie en foto's.

Op basis van zo'n kaart kan eventueel een wandel- of fietsroutekaart gemaakt worden.

WAT WILLEN DE 'STAM'VADERS DE NIEUWE GEMEENTE MEEGEVEN?

De toekomstige gemeente Land van Cuijk vormt qua omvang een zodanige eenheid dat het te verantwoorden is dat de ambtelijke organisatie over een afdeling 'Ecologie' beschikt en op bestuursniveau in een portefeuille wordt ondergebracht. De noodzaak hiervan dient primair door het toekomstige bestuur te worden onderschreven. Een dergelijke invulling van de inrichting van het bestuurlijke en ambtelijk apparaat moet worden ondersteund en worden gedragen door een team van (ambtelijke en externe) deskundigen. Hier dienen kennis en enthousiasme de pijlers te vormen voor een verantwoorde invulling voor de inrichting en beheer van het groenbestand die haar begrenzing in hoofdzaak kent binnen de contouren van de (toekomstige) gemeente Land van Cuijk, maar ook daarbuiten. De inrichting van onze groene 'leefomgeving' dient een centrale plaats in te nemen in de bestuurlijk en ambtelijke agenda's van de toekomstige gemeente Land van Cuijk en niet als aanhangsel, ondergeschikt of als 'lastpost' te worden weggezet.

De aanwezigheid van bomen, maar 'groen' in meer algemene zin, bepalen voor een groot aandeel hoe de kwaliteit van een gezonde leefomgeving en het welzijn van mens, plant en dier eruit ziet en hoe deze vervolgens worden ervaren. Natuurterreinen, de aanwezigheid van openbaar groen en landschappelijke aspecten zijn in dit licht belangrijke spelers en behoeven een serieuze benadering bij aanleg en onderhoud hiervan en moeten worden benaderd uit oogpunt van de ecologie. Bij het uitwerken van ruimtelijke visies dienen deze en bestaande waarden te worden gerespecteerd en bij nieuwe ontwerpen dienen voornoemde eisen hierbij een centrale rol te spelen. Het volgen van morfologische structuren (stabiele landschapselementen) zijn hier van een niet weg te denken belang en behoeven evenals de groene elementen een gemeentegrens overschrijdende benadering.

WAT WILLEN DE 'STAM'VADERS VAN MLvC

Klimaatverandering, bodem en luchtverontreiniging hebben de kwaliteit van onze groene natuur fors doen afnemen. Een gezonde, groene, leefomgeving is een groot goed waar onze toekomstige gemeente fors in dient te investeren en de oorzaken van deze teloorgang zo mogelijk weg dient te nemen. Te investeren in kennis en onderzoek om structurele en duurzame invullingen te geven, welke dienen te leiden naar een uiteindelijk gezonde leefomgeving, waar bomen en overige 'groene elementen' een belangrijke plaats bij innemen. Voorwaarden voor genoemde stellingen zijn dat de bestuurders van onze toekomstige gemeente door-drongen zijn van de noodzaak hiervan en hiervoor bereid zijn middelen te voteren om te investeren in kennis en onderzoek. Een samenhangende 'Groenvisie' voor het Land van Cuijk, geschoeid op basis van ecologische uitgangspunten, zou hieraan ten grondslag moeten liggen. De inrichting, met duidelijke structuren voor de aanleg en onderhoud van bestaand en nieuw aan te leggen groen zou hieruit afgeleid moeten zijn en voor de uitvoering hiervan in onderhoud,- en beheersplannen moeten worden vastgelegd.

Gerard Hermens

Alles van waarde is weerloos, zei Lucebert, een bekende Nederlandse dichter. Nog steeds vallen bomen door kortzichtige korte termijn politiek ten offer aan de kettingzaag. De gevallen hebben ons hun hele leven gediend. Zij hebben het zonlicht gevangen en geven er ons zuurstof voor terug. Daarnaast slaan zij CO2 op en zijn daarmee frontsoldaten tegen de ons bedreigende klimaatverandering. Je zou verwachten, dat bomen in onze maatschappij met alle egards benaderd zouden worden, maar het betreft vooral holle retoriek. Ze worden hoog geprezen, totdat ze zgn. in de weg staan. De econo-

mie gaat voor. Alhoewel, als je een boom puur economisch bekijkt, zouden er een heleboel zijn gespaard die nu als kachelhout zijn verwerkt. Deze gedachte is niet nieuw. Een zekere André Raad heeft die bedacht.

De methode Raad van André Raad was de eerste Nederlandse algemeen geaccepteerde methode om de waarde van bomen en schade aan bomen te bepalen.

De methode Raad was een manier om de waarde van een boom te berekenen, om zo eventuele schade bij een veroorzaker te kunnen verhalen. De methode is ontwikkeld door ir. Raad. De methode Raad neemt ook de kosten van beheer en onderhoud uit het verleden mee. De methode gaat ervan uit dat een boom een gemeenschappelijke maatschappelijke waarde heeft en gaat ook uit van de kenmerken van de boom. Zo zal een boom die in een laan of bomenrij staat een hogere waarde krijgen dan een vergelijkbare boom in een bos. Deze methode is in onmin geraakt maar de Vlamingen hebben een tot nu toe gebruikt en vergelijkbaar model; De waarde van een boom volgens dit Vlaamse rekenmodel is heel eenvoudig de som van een aantal gegevens. De volledige formule is $\text{Boomwaarde} = \text{Basiswaarde} \times \text{Soortwaarde} \times \text{Standplaatswaarde} \times \text{Conditiewaarde} \times \text{Plantwijzewaarde}$ (indexering) of kortweg $B \times S \times St \times C \times P$. Basiswaarde (B) De basiswaarde van de boom wordt berekend door de oppervlakte in vierkante centimeters van de stamdoorsnede op 130 centimeter boven het maaiveld te vermenigvuldigen met de eenheidsprijs (E)

Dus je gaat voor een boom staan en je berekent met je middelbare-school-wiskunde de oppervlakte van een zaagsnede op borsthoogte. Heel grofweg mag je nu ongeveer 5 euro per vierkante centimeter tellen.

En een dikke eik met een halve meter doorsnee is dan al gauw 2000 euro waard. Natuurlijk zijn er nog tal van factoren van invloed, zoals de soort, conditie en standplaats. Maar toch ...

Wellicht zou een dergelijke benadering er aan bij kunnen dragen om deze frontsoldaten te eren in plaats van te fusilleren

Geert Versteegen

Onder dat je het realiseert verliefd worden op een boom of bos, dat gebeurt. Je schuilt er onder, je staat in de schaduw, je loopt er doorheen, je vindt ze mooi of je geniet er van.

En bomen produceren zuurstof (O2) en leggen kooldioxide (CO2) over een langere periode vast, prima om opwarming van de aarde tegen te gaan. Dus toch verliefd?

Bladoppervlak

Hoe ouder de boom des te meer bladoppervlak en dus meer kooldioxide (CO2) opslag en des te meer productie van zuurstof. Het simpel vervangen van een eeuwen oude boom door een kleintje is "not done" dat voelt niet eerlijk. Dat moet uitdrukking krijgen in het bomen- en bosbeleid.

Beleid, uitgangspunten uit het klimaatakkoord
De "groene" uitgangspunten uit het klimaat akkoord zijn:

- Boom eruit, boom terug (zelfde bladoppervlak)
- 10% meer bos in 2030, dat is ca 350 ha bos en ca 1% van het totale oppervlak van de totale gemeente.
- Bij woningbouw 1% van de kosten inrichten voor bomen en/of bos.
- Straten boomvriendelijk inrichten, scheelt gauw enkel graden in de zomer. Aanwonenden goed informeren waarom.

Vitaal bos en klimaatslim bosbeheer

Dat realiseer je door met betrokken eigenaren, gemeente, natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Brabant landschap informatie uit te wisselen. Simpel vertaalt naar een gemeentelijk bos- bomenbeleid, zou je dan bij elke actie die je onderneemt extra blad oppervlak moeten genereren. Bij woningbouw geeft groen in de wijk een prettige leefomgeving en extra koeling.

Wim Verbruggen

DOOR WIE WORDEN BOMEN EN BOSSEN BEHEERD?

Iets meer dan de helft van alle bossen in Nederland is in bezit van publiekrechtelijke organisaties, met name Staatsbosbeheer, Dienst Domeinen, Ministerie van Defensie, gemeenten en waterschappen. De andere helft is privaatrechtelijk bosbezit. Dat betreft particulieren zoals landgoedeigenaren en organisaties als Brabants Landschap en Natuurmonumenten.

In dit artikel worden een aantal van deze bosbeheerders nader belicht.

BOSGROEP ZUID

De Bosgroep werkt op streekniveau, en dat merken de leden

Veel particuliere boseigenaren en overheden zijn aangesloten bij een Bosgroep. De Bosgroepen zijn onafhankelijke coöperatieve verenigingen van en voor eigenaren van bos- en natuurterreinen. Zij adviseren en helpen de leden bij het ontwikkelen en beheren van bos en natuur.

De Unie van Bosgroepen is een landelijke koepelorganisatie, onderverdeeld in drie aparte regionale Bosgroepen. De nieuwe gemeente Land van Cuijk valt onder Bosgroep Zuid Nederland. De leden zijn particulieren, stichtingen, landgoederen, waterleidingmaatschappijen en overheden, zoals waterschappen, defensie en gemeenten. Samen hebben de 23 aangesloten leden binnen het Land van Cuijk ongeveer 1200 hectare bos en natuur in eigendom of beheer.

Twan van Alphen is regio-manager in deze regio van Bosgroep Zuid.

Op bosgebied adviseren de medewerkers van de Bosgroep over bos- en natuurbeheer, bosherstel, bosontwikkeling, gebiedsanalyses, inventarisatie en monitoring, alles in relatie met overig natuurbeheer. Ook geeft de Bosgroep advies over houtbeheer en houtverkoop. En, niet op de laatste plaats, over de recreatieve en maatschappelijke waarden van bossen. De coöperaties hebben een eigen werkorganisatie ten dienste van de leden. De uitvoerende werkzaamheden worden uitbesteed.

Twan van Alphen: "Als een lid contact met ons zoekt, begint het vaak met een vraag. Bijvoorbeeld: Hoe kan ik de waterhuishouding verbeteren? Hoe krijg ik meer biodiversiteit? Hoe kan ik duurzaam hout uit mijn bos oogsten? Wij gaan met die vraag aan de slag en komen met informatie of een praktisch advies

De Bosgroepen gaan standpunten over actuele en soms controversiële zaken niet uit de weg. Zo lezen we op hun website:

Tak- en tophout hoort IN het bos

Veel bos in Nederland groeit op een arme zandgrond. Deze bossen zijn kwetsbaar voor verzuring, vermesting, verdroging en klimaatverandering. Wij pleiten er daarom voor om tak- en tophout in het bos te laten. De voedingsstoffen in het tak- en tophout zijn onmisbaar voor het ecosysteem.

GEEN Roundup meer!

De Bosgroepen willen staan voor een gezond en toekomstbestendig beheer van bos en natuur en niet bijdragen aan milieuproblemen voor toekomstige generaties. Ons standpunt over het herbicide glyfosaat is daarom kort en krachtig samengevat: niet meer gebruiken!

en een goed onderbouwd plan. Zo denken we mee met kansen en knelpunten van de leden".

"Naast het feit dat de Bosgroep de leden van dienst kan zijn bij het opstellen van bosbeheerplannen, het uitvoeren van beheer en houtverkoop doen wij ook boscologisch onderzoek. Dan gaat het bijvoorbeeld over het tegengaan van de gevolgen van droogte en verzuring, het vitaler en toekomstbestendiger

BRABANTS LANDSCHAP

"Sturen met licht om variatie in groei te krijgen is van wezenlijk belang"

De missie van Brabants Landschap is de verscheidenheid aan Brabantse biodiversiteit voor de toekomst veilig te stellen, zo staat in haar statuten. Dat gebeurt door anderen te helpen bij natuurbescherming in het landelijk gebied en door zelf natuurgebieden aan te kopen en te beheren. Hierbij wil de organisatie natuur beschermen en beleefbaar maken voor iedereen én gebieden met elkaar verbinden. Hierbij wordt getracht zoveel

Martijn Fliervoet is districtsbeheerder Oost-Brabant bij Brabants Landschap en werkt onder andere vanuit landgoed Tongelaar in Mill. Dit landgoed werd in 1978 aangekocht.

maken van bossen, en reageren op de stikstofproblematiek". "Ook een regelmatig terugkerende activiteit is het adviseren bij subsidiemogelijkheden", zegt Twan van Alphen, "bijvoorbeeld in het kader van het Groen Ontwikkelingsfonds Brabant, voor de aanleg van nieuwe natuur. Het financieel beheer van bossen staat onder druk. En wat de gemeenten Boxmeer en Sint Anthonis betreft, zij doen onder andere mee met het project 'Biodiversiteit Brabantse bossen'. Speerpunten uit het programma zijn het tegengaan van verdroging, een kwalitatieve impuls geven aan de bodemontwikkeling en vergroting van het soortenpallet in de bossen".

"Als je me vraagt wat ik in de toekomst belangrijk vind voor de nieuwe gemeente Land van Cuijk op het terrein van bossen, dan wil ik benadrukken dat we de duurzame kwaliteit van bos en natuur, in de natuurnetwerken, vanuit ecologisch perspectief op peil willen brengen en houden. Afhankelijk van de wensen van de eigenaren combineren we dat met het vergroten van economische en maatschappelijke waarden".

mogelijk recht te doen aan de omgeving. Als het de natuur niet beschadigt, zijn de gebieden altijd opengesteld voor natuurgerichte recreatie. Daarnaast zijn er voorlichtingsactiviteiten en in het buitengebied worden particulieren en vrijwilligers met raad en daad ondersteund.

Inheemse bomen

"In regio Noordoost Brabant voert het Brabants Landschap het landschapsbeheer uit van onder andere De Vilt, Het Brestbos, Grote Slink en Tongelaar. In veel gevallen is er in deze gebieden een praktische wisselwerking tussen privaat en overheid. Langs De Raam, bijvoorbeeld, plant een boomkweker uit de buurt bomen op grond van gemeente Mill & Sint Hubert. een deel wordt geoogst en een deel blijft staan."

"De houtoogst is overigens nooit een doel op zich voor het Brabants Landschap", verzekert Martijn Fliervoet. "En er wordt meer geplant dan gekapt. We planten liefst inheemse bomen en struiken vanuit zaad uit de eigen omgeving. Hierin onderscheiden we ons van sommige andere terreinbeheerders".

Bij het project 'De Verborgene Raamvallei' zijn veel partijen betrokken. Het doel is om de waterhuishouding te verbeteren, om water te bergen om Grave te ontlasten, om natuurontwikkeling mogelijk te maken zoals een wilgenbos en moerasbeek.

Leesbaar landschap

"Voor een goede beleving van bossen en

Wandelen in het gebied De Grote Slink in Oploo.

landschap moet het wel een leesbaar landschap blijven. Kijk bijvoorbeeld naar de Beerse Overlaat, oorspronkelijk zo opgezet om de Maas bij hoog water ruimte te geven, daar moet je nu niet overal houtsingels gaan aanplanten. dan klopt het verhaal niet meer". Ook het landschap rond de Kraaienbergse plassen zal voor maximaal 30% met hout beplant worden, zodat het een half-open gebied blijft".

"Ondanks de kaalslag van staatssecretaris Bleker hebben we de Ecologische Hoofdstructuur in stand kunnen houden. En dat vertaalt zich uit in het Natuurnetwerk Brabant. Het is belangrijk dat dat goed afgerond wordt. Maar ook in kleiner verband gebeuren er goede dingen. Bijvoorbeeld de ErvenPlus regeling. Het doel van dit project is om Brabantse erven biodiverser in te richten. Begin 2022 start de nieuwe ronde".

Biodiversiteit

"Natuurbeheer is van iedereen en is voor iedereen", zegt Martijn Fliervoet. "Als je die gedachte omarmt dan krijg je veel diversiteit van een hoog niveau. Wist je dat in de stad meer biodiversiteit is dan op het platteland? Dit zegt echter niets over de natuurwaarden. Wij werken hier om die natuurwaarden te herkennen en kwalitatief te verhogen".

NATUUR-MONUMENTEN

Dood hout leeft en hoort dus in het bos

Begin 20e eeuw komt het besef dat monumentale natuur net zoveel waard is als monumentale bouwkunst. Dit leidt tot de oprichting van de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten. Het gebied Naardermeer werd als eerste aangekocht. Nationaal Park de Hoge Veluwe is de bekendste. Verspreid over Nederland worden er inmiddels 360 natuurgebieden beheert, waaronder

Ellen Luijks, boswachter bij Natuurmonumenten

30.000 hectare bos. In het Land van Cuijk beheert Natuurmonumenten twee bosgebieden, de Langenboomse bossen en Molenheide bij Mill, met daarbij de natuurgebieden Vilheide en Groespeel. Samen 620 hectare. Vereniging Natuurmonumenten heeft 115.000 leden in Noord Brabant. Leden verzamelen zich in commissies en deze vormen samen de ledenraad. Samen met de werkorganisatie maken ze beleid. Inkomsten van Natuurmonumenten komen uit verenigingsbijdragen, donaties, en bijvoorbeeld van SNL beheersubsidies van de provincie.

Ellen Luijks, boswachter in Mill en Langenboom, benadrukt de invloed van de leden als kracht van de vereniging. "Hoewel de beheereenheden van de werkorganisatie verantwoordelijk zijn voor de natuurterreinen, bepalen in feite de leden, samen met die werkorga-

nisatie, de koers die gevaren wordt".

Molenheide

Het bosgebied De Molenheide is sinds het jaar 2000 eigendom van Natuurmonumenten. Het enorme kippenbedrijf dat midden in het bosgebied lag werd gesaneerd. Inmiddels ligt daar midden in de bossen een uitgebreid heidegebied.

Na een flinke storm werden de omgewaaide bomen in het gebied De Molenheide niet opgeruimd. Dood hout biedt een woonplaats aan insecten en andere dieren, paddenstoelen en planten. Meer dan 50 procent van de bossoorten is afhankelijk van oude aftakelende en dode bomen. Boswachter Ellen Luijks: "Ik durf gerust te stellen: Dood hout leeft!".

De Groespeel

De Groespeel, ten westen van Mill, wordt begrensd door het Peelkanaal en het riviertje De Groote Beek stroomt er dwars door heen. Bovendien ligt door het gebied het verhoogde tracé van het voormalige Duits Lijntje, een spoorlijn die van Boxtel naar Wesel in Duitsland liep. Dat betekent dat zowel ecologische, cultuurhistorische als recreatieve mogelijkheden benut kunnen worden.

"De beekoevers en de natte gebieden daar om heen zijn erg fraai en interessant", zegt Ellen Luijks. "In combinatie met de hoger gelegen stukken, de dijk met de restanten van de spoorlijn, de Maria kapel en het heel gevarieerde bos is er voor elk wat wils".

De natte gebieden rond de Groote Beek bieden vrij toegang voor grazers. Niet voor exoten als Schotse Hooglan-

ders, maar voor koeien van een boer uit de buurt. "Voor iedereen een win-win situatie" aldus de boswachter.

Langenboomse bossen

In 2020 was er onrust over, volgens sommigen, onverantwoorde houtkap in de Langenboomse Bossen. Wandelaars kwamen onverwacht dichtgemaakte paadjes tegen, waar ze al langere tijd gebruik van maakten en ook op andere plekken was er gesnoeid. In feite ging het om slechts 2 paden, een heel klein percentage als je alle meters pad in het gebied optelt. Door gebrekkige communicatie van Natuurmonumenten ervoeren de wandelaars dat anders.

"Communiceren is inderdaad soms lastig", zegt Ellen Luijks, "want ik denk wel eens dat we ook 17 miljoen boswachters in Nederland hebben, met allemaal een mening over hoe het bos er moet uitzien en hoe het beheert dient te worden. De vraag die vaak naar voren komt is 'Waarom kappen jullie bomen, terwijl de strijd tegen klimaatverandering juist om méér bomen vraagt?' Maar behalve de strijd tegen klimaatverandering hebben we ook te maken met biodiversiteitsverlies in de natuur en dus ook in de bossen. We hebben goed te zorgen voor de planten en dieren in de bossen die de vereniging ons toevertrouwd heeft. Dat betekent soms dat er bomen gekapt moeten worden om het leven in het bos meer natuurlijker, veiliger en meer divers te maken. En dat betekent ook dat bezoekers aan de bosgebieden dienen te beseffen dat niet elke vierkante meter te betreden is. Dus

Natuurmonumenten huldigt de volgende standpunten, zoals we kunnen lezen op de website van de vereniging:

- schaf de geborgde zetels in de waterschapsbesturen af.
- grootschalige realisatie van zonnepanelen op water: niet doen.
- meer bewegingsvrijheid voor grote wilde dieren is nodig. Geen kuddes achter hekken.
- het Europese beleid op de landbouw (GLB) moet beter en radicaal anders.
- natuurmonumenten geeft geen ruimte aan jacht op haar terreinen.
- is voor vergroeningsmaatregelen door boeren, maar alleen de effectieve.
- natuurmonumenten vindt de wolf een verrijking voor de natuur.
- beleid om overlast van stikstof tegen te gaan is van essentieel belang.
- voor de nieuwe natuurwet geldt de intrinsieke waarde van de natuur als leidend beginsel.

soms worden bospaden afgesloten om planten en dieren rust te geven."

Toekomst

"Voor de toekomst vind ik het belangrijk dat natuur aan elkaar wordt verbonden. Het moeten zo min mogelijk losse snippers natuur zijn, want het is voor de verspreiding van de dieren en planten belangrijk dat ze kunnen migreren. Ook recreatief heeft het meerwaarde dat stukken natuur met elkaar worden verbonden. Verder, dat wil ik wel genoemd hebben, steunen wij het burgerinitiatief dat bij de Kuilen in Mill is ontstaan. We moeten natuur waarderen en niet overal in of bij de natuur maar huizen of bungalowparken willen bouwen".

Ten oosten van landgoed Tongelaar (eigendom van Brabants Landschap) liggen de particuliere Beerse landgoederen De Hiersenhof (familie De Quay), De Barendonk (familie Thijssen) en Het Osssenbroek, De Dennen en De Nieuwenhof (familie Van Hövell). Ze vormen samen een landschappelijke eenheid.

Ze liggen vooral rond De Lage Raam tussen Beers en Mill en de Laarakkersewaterleiding, een waterloop ten zuiden van Beers die de landgoederenzone doorsnijdt. De samenhang van hoge en droge gronden omzoomd door moerasen, was in vroeger tijden een uitste-

kende vestigingsplek voor versterkte huizen en landgoederen op hoger gelegen gronden.

De landschappelijke ontwikkeling heeft hier relatief stil gestaan, daarom geldt het gebied nu als een baken van rust in een fraai coulisselandschap. Elk landgoed heeft zijn eigen bedrijfsvoering, maar de kernwaarden van rust en natuur, behoud en versterking staan bij elk hoog in het vaandel.

Fraaie lanen

Het gebied bestaat uit gemengde bossen, beken, houtwallen, weilanden en bouwlanden. Op laaggelegen delen is el-

*Foto onder:
De weg met de naam Heuf verbindt verschillende landgoederen. De oude lanenstructuur van eiken of beuken is kenmerkend voor de omgeving.*

zenbroekbos te vinden. Het gebied, vroeger bestaande uit heide (zoals de Teningse heide) en 'woeste' grond, is in de periode 1700 - 1800 ontgonnen. Veel oud bos werd rond de jaren 1800-1825 gerooid t.b.v. de Beerse Overlaat, zodat het Maaswater bij overstromingen vrij weg kon stomen. In 1942 is de overlaat gesloten.

De landgoederen worden doorsneden door lanen, die in sterke mate de structuur van de landgoederen en de identiteit van het landschap bepalen. Opvallend is dat de structuur van veel van de historische lanen in de loop der jaren niet of nauwelijks veranderd is en zodoende grote cultuurhistorische waarde heeft. Sommige lanen op de landgoederen en ook elders in het Land van Cuijk zijn ruim 300 jaar oud. De rust en ruimte die het gebied karakteriseert wordt gekoesterd. De bossen van de particuliere landgoederen zijn op een enkele uitzondering na vrij toegankelijk. De huizen met de omliggende privégronden zijn dat niet.

Landgoed De Dennen

Een van de Beerse landgoedeigenaren is Maurits Van Hövell tot Westervliet, mede-eigenaar van De Dennen. De vader van Maurits van Hövell, Rolof, was van 1951 tot 1982 burgemeester van Haps. Oorspronkelijk hoorde De Dennen bij Het Osssenbroek, maar dat landgoed werd in 1944 verdeeld onder 4 broers Van Hövell.

De eigenaar van De Dennen woont in Den Haag en heeft daar onder andere een carrière als jurist gehad. De landbouwgronden die bij Landgoed De Dennen horen zijn grotendeels verpacht. Maurits van Hövell vertelt desgevraagd: "De Dennen is 33 ha groot, waaronder 19 ha bos. Ons landgoed is niet opengesteld als kampeerterrein, en biedt ook geen bed & breakfast of trouw-/vergaderlocatie faciliteiten. We hebben tot op heden geen fairs gehouden. Daarvoor is het huis niet geschikt en de omgeving is er niet op ingericht. Maar dat wil niet zeggen dat we ons niet oriënteren op de toekomst".

De verborgen Raamvallei

Met uitzondering van Landgoed De Barendonk hebben de Beerse landgoederen geen economische drager, afgezien van beperkte pachtinkomsten en een klein bedrag aan subsidie, terwijl zij wel

LANDGOEDEREN

De Beerse landgoederen vormen een baken van rust

Nederland telt vele honderden landgoederen, in Brabant zijn er zo'n 150. Ook in het Land van Cuijk zijn er verschillende.

Belangenverenigingen voor bouseigenaren

Veel particuliere bouseigenaren zijn aangesloten bij de vereniging *Brabants Particulier Grondbezit*. De focus ligt op landelijk erfgoed en landschappelijke waarden. De diverse eigenaren –niet alleen landgoedeigenaren– werken samen in BPG en beheren 65.000 hectare in de provincie Noord-Brabant. BPG heeft aan de wieg gestaan van de regeling 'rood voor groen' en vormt een belangrijke schakel in het Natuurnetwerk Brabant. De regionale verenigingen zijn aangesloten bij de landelijke federatie FPG en werken veel samen met de land- en tuinbouworganisatie ZLTO, Agrarische Natuurverenigingen, het Waterschap en het Groen Ontwikkelfonds Brabant.

Veel natuur- en bouseigenaren zijn ook lid van Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren. De VBNE zet zich tevens in voor het professioneel beheer van bos en natuur.

Voor meer informatie: www.landelijkbrabant.com en www.nederlandselandgoederen.nl

een grote meerwaarde bieden aan het Land van Cuijk en de wandelaars en fietsers die de landgoederen bezoeken. Enkele eigenaren onderzoeken mogelijkheden om meer met (extensieve) recreatie te 'doen'.

Want de landgoederen zijn hét kenmerk van deze streek en daarom interessant voor recreanten. De landgoederen zelf streven naar behoud en versterking van de landschappelijke en ecologische waarden, de rust en behoud van de relatieve beslotenheid. En daarmee naar het behoud van 'het verborgene' van de Raamvallei.

Er zijn meer bouseigenaren. In het voorjaar van 2022 komt in ons verenigingsblad 'Bladgroen' nog een vervolg op deze serie bosbeheerders. Zoals Staatsbosbeheer en gemeente Land van Cuijk.

BOSGESCHIEDENIS

Na de laatste ijstijd, ongeveer tienduizend jaar geleden, raakte Nederland grotendeels begroeid met loofbos: eik, iep, linde, es en els. Toen de landbouw zesduizend jaar geleden van de grond kwam vestigden mensen zich permanent op vruchtbare gronden. Rond hun nederzettingen kaptten zij het bos om akkergewassen te telen. Machtige families begonnen grond te claimen voor eigen gebruik en voor uitoefening van macht. Wie geen geld, geen leger en dus geen (grond)bezit had, dolf het onder-spit.

Tot de vroege middeleeuwen mocht de 'gewone

Van Hövell: "Voor alle landgoederen geldt ook dat ontwikkelingen moeten passen in een gezond economisch perspectief. Vanuit de ruimtelijke context zijn hier op voorhand geen grote beperkingen voor aanwezig, maar het zal geen recreatie zoals de Kraaijbergse plas-sen worden. En we zijn blij dat de overheden graag meedenken in de ontwikkelingen van de landgoederen".

Waterpeil

Het waterpeil in Laarakkersewaterleiding en de waterlopen die de landgoederen doorkruisen is een zorg. Van Hövell: "Rond 1967 werd de Lage Raam verbreed, verdiept en verder gekanaliseerd. Sindsdien wordt veel water van hoger gelegen gronden door de Lage Raam opgevangen en afgevoerd. De wateraanvoer via de Laarakkersewaterleiding is zeer wisselend. Maatregelen die in 2009 door het Waterschap zijn genomen hebben daarin maar een beperkte verbetering gebracht. De natuur op de landgoederen heeft van de droogte die hiervan het gevolg is veel te lijden gehad. De afgelopen warme zomers helemaal. Veel van de meer dan honderd jaar oude eiken en beuken hebben dit niet overleefd. Vanuit het opgelegde natuurtype gezien, zijn de rabattenbossen verdroogd, terwijl deze van nature vooral in het voorjaar onder water stonden. Als kind gingen we polsstok springen over de slootjes".

ook onder bepaalde voorwaarden hakhout (boerengeriefhout) en timmerhout uit de bossen halen. Vanaf de 18e eeuw werden er gemene gronden verkocht aan de dorpsbewoners.

De grootste oude boscomplexen van het Land van

Cuijk lagen vooral onder Escharen, Mill en Haps. En in de buurt van Beers lagen De Repelsvoort en het Sterrebos. Tussen Gassel en Linden lagen Het Bortsbosch en De Geest (op die plaats groeit nog steeds een bos). En in de buurt van Langenboom, nabij het buurtschap Hall het Halscher Bosch.

De gewone man had dus geen bos in bezit. Kasteelheren wel. Als voorbeeld deze opsomming, afkomstig van kasteel Macken (Vierlingsbeek), uit 1761: De Sleij en het Steenoversche Camp (1759 zware eiken en 2361 dennen, samen ruim 20 ha groot), het Beekse bos (ook genoemd het hoppenbos) de Clingel (dennenbomen en boomgaarden) met een grote allée van 7 rijen eikenbomen van elk 125 bomen, het Sterrebos (alleen eikenbomen), meerdere allées met dubbele rijen beuken, een dennenbos achter het pannenhuis, het Muslesbos en het Kruisbos. Het kasteel bezat ook kaphout bij de Kouwenhoek en rondom de Suurepas. Het kasteel kwam in 1751 leeg te staan en in 1761 werden de bomen verkocht "en zullen eerdaags vallen onder de mokerslagen van de houthakker. Dan zal het trotse kasteel daar liggen, eenzaam en beroofd van wat het eens zo beroemd en geliefkoosd maakte", aldus een geschiedschrijver uit die tijd.

Uiteindelijk bleven in Nederland slechts de meest slechte gronden als bosgebied gehandhaafd. Door de bevolkingsgroei in de negentiende eeuw kapten men ook deze bossen massaal voor brandstof en bouw materiaal.

Bij een goede waterhuishouding maakten boeren deze bosgronden met stalmest vruchtbaar voor akkerland. Op de te droge of natte bosgronden liet men schapen grazen. Zo ontstonden uitgestrekte heideterreinen. Rond 1900 was nog slechts vijf procent van het Nederlandse oppervlak bedekt met bos. Het was gedaan met Houtland (= Holland). De zandverstuivingen ontstonden door overbeweiding van heidevelden met schapen voor het leveren van wol en voor de akkerbouw nodige mest. De zo ontstane open zandvlakten gingen verstuiven. Zie bijvoorbeeld bij Sint Anthonis. Dit ging men tegen door ze onder andere te beplanten met grove den. Dit was het begin van Staatsbosbeheer in Nederland.

De komst van kunstmest maakte schapenmest in de landbouw overbodig en doorbrak de relatie akkerbouw – schapenmest – heide. Steeds meer heideterreinen werden bebost. De opbrengst van deze 'houtakkers' gebruikte men in de bouw en voor stutpalen in de Limburgse mijnen.

Pas na 1960 kwam erkenning voor de natuurwaarden van bossen. De laatste dertig jaar worden steeds meer bossen omgevormd tot een natuurlijker bostype, waarin vooral de inheemse loofbomen domineren als de eik, haagbeuk, beuk, berk en lijsterbes.

BIJZONDERE BOMEN

IN HET LAND VAN CUIJK

Het begrip 'Monumentale' bomen wordt sinds enige decennia gebruikt. In Nederland kwam het denken hierover in de jaren zeventig in een stroomversnelling, toen de in 1970 opgerichte Bomenstichting de bescherming van de meest bijzondere bomen in ons land tot speerpunt uitriep. Men constateerde dat in het snel veranderende landschap onder invloed van stadsvernieuwing en -uitbreiding en ruilverkaveling talloze bomen geruisloos verdwenen. Hier wreekte zich het ontbreken van een wettelijk kader voor de bescherming van individuele bomen.

In 1983 startte de Bomenstichting samen met Staatsbosbeheer met een inventarisatie van bomen, die 'er uit sprongen' door verschijningsvorm, leeftijd, cultuurhistorische bijzonderheden, dendrologische zeldzaamheid of natuurwaarde. De gedachte was dat kennis over de bomen en hun locatie kon leiden tot betere bescherming. In 1991 was met hulp van honderden vrijwilligers een eerste inventarisatieronde klaar en werd het register gepresenteerd.

Portaal monumentale Bomen

In Nederland waren in 1991 zo'n 10.000 objecten (individuele bomen maar ook lanen en boomgroepen) vastgelegd in het register. In de periode 1991-2005 zijn de bomen bezocht en geschouwd, werd contact onderhouden met eigenaren en advies uitgebracht over onderhoud. Tussen 2012 en 2015 is het register gedigitaliseerd en online geplaatst in het 'Portaal Monumentale Bomen'. Dit register is voor iedereen openbaar en kosteloos in te zien. Zie: www.bomen.meetnetportaal.nl. Inmiddels is het aantal objecten gestegen tot 14.500. Wel is er een substantiële uitval door sterfte en velling van bijna 1% per jaar: bijna 3500 objecten (24,2%) zijn inmiddels dood/geveld zodat er nu zo'n 11.000 levende objecten zijn.

De bomen op de komende pagina's staan bijna allemaal in het landelijk register monumentale bomen en/of in de monumentale bomenlijst van de provincie. Het is slechts een greep uit de vele monumentale bomen. Er zijn er –gelukkig– veel meer. Ook de gemeentes houden bij waar beschermwaardige bomen staan.

De selectie op de volgende pagina's is niet objectief. De drie eerste bomen hebben op de nationale monumentale bomenlijst een ereplaats, de andere zijn een keuze van Kees de Bruijn.

Mammoetboom (*Sequoiadendron giganteum*) op het voormalige Visioterrein (blindeninstituut), in Grave. Oorspronkelijk was dit het park bij het Elisabeth rustoord. De boom is geplant rond 1885. Hij is ruim 30 meter hoog en 6 meter in omtrek. Zijn grote broer, de 'General Sherman', de grootste boom ter wereld heeft een geschat stamvolume van ongeveer 1500 m³. Deze boom in Grave enkele tientallen m³. Een uitzonderlijke boom op een bijzondere historische plek. En er zijn plannen voor huizenbouw. Diverse organisaties pleiten er voor de boom te ontzien.

Deze zeer oude tamme kastanje heeft een ereplaats op de landelijke monumentale bomenlijst. Hij staat in de tuin van voormalig kasteel Makken in Holthees. (omsloten door een oude gracht en niet te benaderen). Gepland rond 1725 en nu ruim 6,5 meter in omtrek en bijna 20 meter hoog. Hij is aan het einde van zijn leven, maar draagt nog vruchten.

Wie kent hem niet? In Sambeek staat net buiten de bebouwde kom, aan de doorgaande weg richting Vierlingsbeek één van de oudste bomen van Nederland. Deze Hollandse linde is omstreeks het jaar 1600 geplant, waarschijnlijk zelf eerder. De omtrek is bijna 8 meter en de hoogte 25 meter. Oorspronkelijk was de boom veel hoger, een etagelinde van 3 etages, maar bij een storm in 1901 sneuvelden de bovenste etages. Vanaf de jaren 70 van de vorige eeuw is er verschillende keren door boomchirurgen ingegrepen om de boom vitaal te houden.

Een beuk op het kerkhof in Haps. Bomen op begraafplaatsen hebben grotere kans om met rust gelaten te worden dan bomen aan de andere kant van de kerkhofmuur.

Een zeer oude tulpenboom voor de villa van Bronlaa, Oploo.

Links: een oude boomgaard met hoogstamappels in **Linden**.

Daaronder een (1) karaktervolle knotwilg in het Maasheggengebied bij **Beugen**.

Links beneden: een boomverzorger in de oude platanen bij de Botermien in het centrum van **Sint Anthonis**.

Beneden: Een erg fraaie 'heksenboom'. Niet de alom bekende in verval geraakte heksenboom bij de gekijknamige natuurpoort in **Sint Anthonis**, maar eentje die een half uur lopen verderop groeit in het Sint Anthonisbos

Boven: Waar het dorp Op 't Hoog lag is het dorp **Mill** ontstaan. Op die centrale plaats is nu een parkje met de naam **Acaciahof**, met enkele sfeervolle acacia-bomen

Links: in de tuin van het klooster in **St. Agatha** staan meerdere monumentale bomen.

In het midden: Aan de Veerweg in **Oeffelt**, richting Veerhuis, staat een erg mooie knoteik als solitaire boom in het weiland. De stamomtrek is bijna 4 meter en de hoogte 18 meter. (foto Theo Wijnhoven). Er groeien meerdere oude knoteiken en essen langs de Maas.

Links beneden: Zilveresdoorn in het centrum van **Rijkevoort**. Geplant omstreeks 1875.

Beneden: De linde in het centrum van **Overloon**. Toen in de vorige winter een grote tak afbrak, is de boom voorzichtigheids-halve gekandela-berd.

Er staan relatief veel oude lindes in het Land van **Cuijk**. Oorspronkelijk aangeplant om de zon te weren voor boerderijen (en water uit de kelder), maar ook als centraal ontmoetings-punt op dorpspleinen.

BOSSSEN IN HET LAND VAN CUIJK

Land van Cuijk kent een bijzondere diversiteit aan landschappen. Ook zijn er verschillende bosgebieden. Misschien niet zo omvangrijk, aaneengesloten en bekend als de Veluwe, maar wel zo interessant.

Het laatste oerbos werd in 1873 gekapt. Maar er is nieuw openbaar en toegankelijk bos in het Land van Cuijk. Voor een groot deel beheert door organisaties als Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Bosgroep en Natuurmonumenten. We komen tot de volgende opsomming:

Afkortingen:

BL = eigendom van Stichting Brabants Landschap.

SBB = eigendom van Staatsbosbeheer.

G = eigendom van de gemeente.

P = Particulier eigendom.

NM = eigendom van vereniging Natuurmonumenten.

GEMEENTE GRAVE

Gasselse Bos (G)

Het huidige Gasselse Bos ten westen van Gassel ligt op oude rivierduinen. Samen met de Vogelvijvers gaat het hier om een gebied van zo'n vijftig hectare dat eigendom is van de gemeente Grave. Deze oorspronkelijk Gasselse Heide is een belangrijke ecologische verbinding tussen de Maasuitwaarden met Tongelaar en het Raamdal.

Landgoed Mariëndaal, Velp

Een bos met mooie beukenlanen en een belevingsbos van het IVN. Het gebied is bekend als paddenstoelenparadijs.

Gemeente Grave heeft 9.780 (laan)bomen in onderhoud

GEMEENTE CUIJK

De Zevenhutten (BL)

Zevenhutten is een buurtschap en een natuurgebied ten zuidwesten van Cuijk. Het is 85 ha groot. Het bestaat uit een afwisseling van hakhoutbosjes, die vanwege de cultuurhistorie in stand worden gehouden, en kleine akkers.

Geester Bos (BL)

Ten westen van Linden ligt, ingeklemd tussen de Kraaijenbergse Plassen, een oud moeilijk toegankelijk bosje. Al vanaf de middeleeuwen, of zoveel eerder, groeien hier eiken. Zeer interessant voor ecologen.

Landgoederen (P)

Grotendeels openbaar toegankelijk. De grondwaterstand wordt met stuwen hoog gehouden. Recht lopende paden tussen kleine percelen, onbegaanbaar broekbos. Fraaie oude lanen.

Gemeente Cuijk heeft 21.670 (laan)bomen in onderhoud

GEMEENTE BOXMEER

Het Brestbos (BL), Sassenkamp en Schraalzand (G)

Ten zuiden van Boxmeer ligt het 160 ha grote Brestbos. Hier en daar wordt het nog ouderwets beheerd (gehakt). De graslanden van het Brestbos worden voornamelijk bemest met ruige stalmest, om zo het aantal regenwormen te vergroten. Das-

sen zijn daar dol op.

Ten zuiden van Boxmeer ligt ook het Schraalzand (40 ha), dat in de winter nat is. Ten westen ligt Sassenkamp.

Bekend is het kleine Roekenbos (6 ha), dat tegen de bebouwde kom ten noorden van Boxmeer ligt. Het is een bos met oude populieren bewoond door een kolonie roeken.

Het Maasheggegebied (SBB en P)

Langs de Maas, van Maashees tot Cuijk. De Maasheggen is het meest omvangrijke heggenlandschap van Nederland en heeft de status van Unesco Man & Biosfeer. Als enige in Nederland. Behalve heggen staan er ook veel bomen in dit gebied. De Bergjes ten oosten van Groeningen en het bos onder Vortum zijn daar voorbeelden van.

Bij Maashees liggen twee kleine bosgebiedjes, eigendom van de gemeente.

Overloon

De Overloonse Duinen ten zuiden van Overloon is een gevarieerd gebied met kleine heideveldjes, naaldbossen en een half open gebied met veel jeneverbesstruiken. Met oorlogsmuseum, Schaartven en de bungalowpark De Vers. Ten westen van Overloon markeren het bosgebied Het Helder en Siberië de grens met provincie Limburg. Alle bossen zijn gemeente-eigendom.

Lactariabossen Stevensbeek (G)

Tussen Stevensbeek en Overloon liggen de Lactariabossen en de Hondbergen, die tussen 1910 en

Het Geesterbos bij de Kraaijenbergse plassen

Jeneverbes Overloon

1930 zijn aangelegd op het voormalige landgoed Lactaria voor houtproductie en de jacht.

Vilt Oeffelt / Beugen (BL)

Tussen Beugen en Oeffelt ligt bosgebied De Vilt met de gelijknamige plassen. De plassen en het bos hebben samen de oppervlakte van 150 ha. Het water is een oude Maasarm die in 2010 volledig uitgebaggerd werd en de bosschages gekapt.

Vierlingsbeek

Aan de Molenbeek ligt het loofbos Ezelshemel.

De gemeente Boxmeer is in totaal eigenaar van ongeveer 757 hectare bos- en natuurterreinen. Gemeente Boxmeer heeft 25.700 (laan)bomen in onderhoud.

GEMEENTE SINT ANTHONIS

Grote Slink en Bunthorst (BL)

Op de weg van Oploo naar Elsendorp, op de grens van Land van Cuijk, liggen de landgoederen Grote Slink en Bunthorst. Begin vorige eeuw legden de broers Adam en Jan-Berend Roelvink elk een eigen landgoed aan. De Groote Slink is aangelegd volgens de losse Engelse landschapstijl, hier bevindt zich ook woonwerkgemeenschap Bronlaak. De Bunthorst is een rationeel-economisch opgezette ontginning met rechthoekige akkers en bosvakken en strakke lanen van Amerikaanse eik. De totale oppervlakte is 775 hectare. Richting Westerbeek liggen de bosgebiedjes Hondbergen en verderop Siberië.

Sint Anthonisbos

Radiobossen Stevensbeek (G)

Ten noorden van Stevensbeek liggen de Radiobossen, aangelegd tussen 1910 en 1930 met daarin een motorcrossterrein. Ten westen daarvan liggen de Stevensbeekse plassen.

Sint Anthonisbos (SBB)

Ten westen van Sint Anthonis liggen de uitgestrekte Staatsbossen. 500 ha groot. Bos, heide, stuifduinen en natte landschappen wisselen elkaar af. De hoofdtoegang is de natuurpoort Heksenboom. Ten noorden van de Staatsbossen, richting Wanroij, ligt een bosgebied met daarin recreatiepark De Bergen en bij Landhorst het Herinneringspark Koude Oorlog.

Gemeente Sint Anthonis heeft 25.000 (laan)bomen in onderhoud

GEMEENTE MILL & ST HUBERT

Landgoed Tongelaar (BL) en Raamdal

Ten noorden van Mill ligt 'De Verborgene Raamvallei' met het oude kleinschalige akkerbouwgebied met onder andere landgoed Tongelaar met de centrale kasteelburcht. In het gemoedelijke landschap leven tientallen dassen. Oppervlakte: 490 hectare.

Zandvoort bij Langenboom (SBB)

Natuur verweven met een oud cultuurlandschap. Dat is de Zandvoort in de buurtschap Hall ten westen van Langenboom. De Zandvoort is gelegen op de Gravebreuk tussen Grave en St. Anthonis op de grens van de Peelhorst en de slenk van Venlo. In het gebied liggen de twee beekdalen van de Hooge Raam en de Halsche beek en is van hoge water-ecologische en cultuurhistorische waarde (uit 13e eeuw).

Molenheide Mill (NM)

Tussen Mill en Wilbertoord. Midden in het bosgebied Molenheide was een enorm pluimveebedrijf gevestigd. Dit is jaren geleden volledig gesaneerd. Bosoppervlakte: 235 ha.

Langenboomse bossen (NM) en De Kuilen in Mill (NM)

Ten oosten van Langenboom ligt het bosgebied Langenboomse bossen. Met daarin, richting Mill, watergebied De kuilen.

Gemeente Mill – St Hubert heeft 11.350 (laan)bomen in onderhoud

Wellicht is bovenstaande opsomming niet compleet. Bij navraag hadden niet alle eigenaren en beheerders de gegevens paraat.

Legaal maakt het nog niet duurzaam

FSC PROMOOT DUURZAAM BOS; GOED BEDOELD, MAAR VERDIENT EEN VITALE UPDATE

De herkomst van hout en houtproducten uit duurzaam beheerd bos wordt aangetoond door certificering van het bos en van de handelsketen. Wereldwijd zijn er twee internationaal erkende systemen voor certificering: FSC en PEFC

Instrument tegen ontbossing

FSC-certificering is vooral een instrument tegen ontbossing. Een FSC-bos mag namelijk niet worden omgezet in een soja- of palmolieplantage, of eindigen als veeteelt- of mijnbouwgebied. Als we kiezen voor FSC-producten kunnen de bossen goed worden beheerd en blijven het gezonde bossen. Het resultaat? Op dit moment is meer dan 200 miljoen hectare bos wereldwijd FSC-gecertificeerd.

Nog steeds is FSC een keurmerk wat enigszins garanties kan geven dat hout (en papier) uit duurzaam beheerde bossen komt. Maar deze waarborg vertoelt.

Verreweg de meeste certificeringen worden gedaan door slechts enkele machtige certificeerders. De commerciële belangen die deze bedrijven hebben bij het uitreiken van certificaten zijn gigantisch. Ze willen zoveel mogelijk FSC-labels verkopen en concurreren elkaar. En zo krijgen ook foute bedrijven hun FSC-label.

FSC voor papier

FSC heeft ook de papiermarkt veroverd, waardoor het gerecycleerd papier in de verdrinking is gekomen. De trend om het papierverbruik te reduceren en om gerecycleerd papier te gebruiken is verdwenen (nog een product van gerecycled paper gekocht de laatste tijd?). Dit is kwalijk want het gebruik van nieuwe vezels wordt gestimuleerd en mensen blijven zich goed voelen ondanks ongelimiteerd papierverbruik. Maar daarvoor

Er zijn ook FSC-labels voor 'Mixed Sources', dat zijn producten waarbij slechts een klein deel FSC-gelabeld is. Dan staat er bijvoorbeeld op het label: FSC 50%.

Dat zet in principe de deuren wagenwijd open voor producten van bedenkelijke herkomst.

Eén van de belangrijkste problemen van certificering is de directe economische relatie tussen bosbouw- of papierbedrijven die het label willen en de certificeringsbedrijven die voor FSC de controles uitvoeren, waarbij de laatstgenoemde de eerstgenoemde betaalt.

moeten natuurlijk wel meer bomen gekapt worden. Alleen al daarom is het moeilijk vol te houden dat FSC de druk op bossen verlicht.

FSC in Nederland

Ook voor Nederlands bos is er een FSC-standaard voor bosbeheer (Forest Management: FM). FSC wil meerwaarde bieden en is er dus niet op uit om simpelweg het bestaande beheer te certificeren. Daarom zijn er ook eisen opgesteld die bij sommige boscijgenaren vragen om aangescherpt beheer. Zo behoudt het FSC-certificaat maatschappelijke relevantie en vormt het een goed visitekaartje voor de boscijgenaar. Boscijgenaren kunnen kiezen voor individuele certificering of groeps-certificering.

Is FSC-certificering nodig?

FSC is vooral nodig om ontbossing tegen te gaan.

Maar er zijn ook kritische geluiden: In de Flora en Faunawet in Nederland staat al nauwkeurig omschreven hoe je met zeldzame planten en dieren in je bos moet omgaan. Dus of je nu wel of geen FSC hebt: je hebt genoeg aan de wet. Het schort echter aan naleving door afwezigheid van veldpolitie en bezuiniging op toezicht.

Wereldwijd

In 2010 beloofden meer dan 400 van de grootste bedrijven, waaronder Ahold Delhaize (Albert Heijn) en Friesland-Campina verenigd in het Consumer Goods Forum dat ontbossing tegen 2020 niet meer in hun toeleveringsketens zou zitten. Welnu, die datum is ruimschoots gepasseerd en niet een van hen is die belofte nagekomen. De bal ligt daarom nu bij de politiek om zo internationaal te komen tot een nieuwe bossenwet.

KAPPEN MET HET VERSTOKEN VAN BOSSEN!

Biomassa als energievoorziening is niet klimaatneutraal

Biomassa kan een alternatief zijn voor olie, kolen en gas. Biomassa verbranden? Zo snel mogelijk stoppen met het verbranden van biomassa, roept de één. Onmisbaar voor het behalen van alle klimaatdoelstellingen, vindt de ander. De discussie is behoorlijk uit de hand gelopen.

Er zijn allerlei soorten biomassa. Bijvoorbeeld bomen, afvalhout en resthout dat wordt verbrand in biomassacentrales. Daarover gaat het vooral in dit artikel. (GFT-afval en mest gaan niet naar biomassacentrales maar naar vergistingsinstallaties om biogas van te maken). Bij het verbranden van deze materialen in biomassacentrales of in motoren en machines, komt energie vrij. Die energie wordt vooral gebruikt voor warmte en elektriciteit.

Over het verbranden van afvalhout in biomassacentrales is veel te doen, omdat het niet duurzaam zou zijn. In het Europees klimaatplan (juli 2021) staat echter dat alle biomassa uit bossen bestempeld blijft als klimaatneutraal. Vooral om deze reden zijn de betrokken natuur- en milieuorganisaties uit het Convenant Duurzaamheid Biomassa gestapt.

Een boom neemt zijn leven lang CO₂ op uit de atmosfeer en geeft zuurstof terug. Bij het kappen van de boom en de verbranding van de boom als biomassa komt deze CO₂ weer terug in de lucht. De CO₂ wordt over een periode van

Er is in Land van Cuijk één biomassa-energiecentrale. Dit is de Bio Energie Centrale Cuijk. BECC gebruikt biomassa uit reststromen, uitsluitend houtmateriaal. Grotendeels gaat dit om snoeihout, sloophout (A en B-hout) en papierslib uit de regio, een cirkel van 100 kilometer rond Cuijk. Als bijproduct wordt ook slib van de nabijgelegen rioolwaterzuiveringsinstallatie verbrand. De BECC levert sinds 1999 stroom en warmte aan de regio. Natuurorganisatie Leefmilieu is van mening dat de energiecentrale gesloten zou moeten worden vanwege de stook van bijproducten en uitstoot van schadelijke stoffen.

50-100 jaar weer opgenomen door andere bomen. Per saldo is die energie die opgewekt wordt dan energieneutraal. Zeker als er tegelijkertijd ook nieuwe bomen worden geplant. Hierdoor wordt biomassa gezien als een 'groene' energiebron.

Wereldwijd wordt deze gedachte omarmd, terwijl er ook vele wetenschappers en andere experts zijn die het massaal verbranden van bomen totaal onzinnig vinden omdat het verbranden van hout sneller gaat dan de groei.

Nederland heeft ruim 10 miljard euro subsidie uitgetrokken voor biomassa. Meer dan de helft van de duurzame energie die in Nederland wordt opgewekt komt uit biomassa. Er zijn al ongeveer 250 biomassacentrales en er moeten er nog 250 bijkomen. We hebben ook 4 grote energiecentrales, die kolen verbranden en biomassa bijstoken (ook omstreden biomassa uit Estland en Letland). Dit alles is in overeenstemming met de Europese regels, want wie biomassa verbrand in plaats van bijvoorbeeld kolen, hoeft ook geen CO₂ uitstoot te rekenen. Zo boek je een enorme CO₂-winst. En we moeten natuurlijk de afgesproken klimaatdoelen halen.

Echter, in het zeer optimistische geval dat alle gekapte en verbrande bomen weer duurzaam geplant zouden worden, duurt het nog 40 tot 100 jaar voordat diezelfde CO₂ uitstoot weer is opgenomen. Daar kan de nieuwe aanplant van jonge boompjes dus niet tegenop. En terwijl bij het verbranden van hout meer CO₂ vrijkomt dan bij het verbranden van kolen of van gas (daar zijn voor en tegenstanders het over eens) en dat bij het afvoer van bomen uit het bos tevens mineralen afgevoerd worden die de nieuwe aanplant nodig heeft om te groeien. De grond wordt dus steeds armer.

Zo bezien is het biomassa-beleid een heel kortzichtig en gemakzuchtig beleid.

Waar komt al dat hout vandaan om de energiecentrales rendabel te houden? Nederland is een van de grootste importeurs ter wereld van houtpellets (versnipperd en gedroogd hout, tot korrels verwerkt), vooral afkomstig uit gekapt Canadees en Amerikaans bos en uit de Baltische staten. De import dit jaar is ongeveer 2,5 miljard kilo. Of en wanneer het omgezaagde bos weer wordt herplant is onzeker, want het is meestal niet na te gaan of het hout afkomstig is uit duurzaam beheert bos. Om in de buurt te komen van de eisen van het energieakkoord in 2020, schroefde ons land de import met behulp van forse subsidies op. Terwijl een Kamermeerderheid al enkele jaren geleden heeft gepleit voor afschaffing van de subsidies. Ook de Sociaal Economische Raad gaf in zijn advies aan dat biomassa-verbranding voor energie zo snel mogelijk gestopt dient te worden. Omdat de

Op een moment dat we (eindelijk) allemaal willen verduurzamen, gaan we weer terug naar het verbranden van bomen. Terwijl het enige dat werkt een optelsom aan maatregelen is: minder luchtvaart, minder rijden, minder vlees, minder consumen-tisme, minder monoculturen en méér grote bomen.

regering niet handelt naar deze oproepen, hebben de Nederlandse milieuorganisaties zich teruggetrokken van steun voor het Convenant Duurzaamheid Biomassa.

Nederland slaagt er niet in zonnepanelen en windvoldoende snel in beschikbare energie om te zetten en kiest daarom voor houtbijstook in de oude kolencentrales. Volgens het Energieakkoord hadden die centrales eigenlijk gesloten moeten worden.

Veel mensen vinden de verwoesting die ontstaat in biodiversiteit en ecosystemen door het groeiend gebruik van deze houtige biomassa (en de financiering daarvan), in zowel binnen- als buitenland, onverantwoord. Om al deze redenen is ook Milieuvriendelijke Land van Cuijk al jarenlang van mening: Hout is een grondstof, geen brandstof.

Eikels als biomassa

In 2016 werd door de vakspecialisten Openbare Ruimte in gemeente Sint Anthonis in samenwerking met lokale en regionale ondernemers de 'eikeltjeskachel' ontwikkeld, een innovatieve duurzame verbrandingsinstallatie. Al snel werd met gebruikmaking van de kachel de gemeentewerf in Wanroij afgesloten van het gasnet.

De klimaatneutrale kachel is gebaseerd op een pelletkachel en wordt gestookt op gedroogde eikels. Deze leveren meer energie dan gas en zijn milieuvriendelijker dan pellets, die bestaan uit samengeperste biomassa. In Sint Anthonis staan 15.000 eiken die jaarlijks zo'n 225.000 kilo eikels produceren. Een deel daarvan valt op en naast fietspaden. Door ze te oogsten krijgen ze een nuttige toepassing.

De installatie in het gebouw van de gemeentewerf verbruikt zo'n 6.500 kilo eikels per jaar. Zelfs als het gehele proces van oogsten, wassen en drogen wordt meegerekend, is hiervoor slechts 10% van de fossiele energie nodig van de hoeveelheid die nodig is bij verwarming met een traditionele kachel op gas. Behalve dat de innovatieve kachel duurzamer is, levert het dus een aanzienlijke besparing op.

Inmiddels is een nieuwe grotere machine in ontwikkeling, waarmee de inzameltechniek (zonder subsidie) gaat concurreren met gas. Er is belangstelling voor de eikeltjeskachel. Gemeente Horst aan de Maas, bijvoorbeeld, gaat in 2022 op hun gemeentewerf een grote kachel bouwen waarbij tevens de bij de verbranding vrijkomende (in dit geval klimaatneutrale) CO₂ wordt afgevangen om in te zetten in de kassenteelt. Het vrijkomende looizuur uit eikels wordt ingezet als biologisch alternatief voor de leerlooierij industrie.

De Agrarische Natuurvereniging

“Boeren zijn pragmatisch en weten van aanpakken”

Een Agrarische natuurvereniging (ANV) is een samenwerkingsverband van boeren die als doel hebben het stimuleren en uitvoeren van agrarisch natuurbeheer.

In regio Land van Cuijk zijn 5 Agrarische Natuurverenigingen actief: ANV Raamvallei, ANV d'n Beerse Overlaet, ANV Groen Boxmeer, ANV Maashorstboeren en ANV St Tunnis.

Ongeveer 1 op de 5 agrarische bedrijven zijn lid van een ANV. De ANV's zijn verenigd in het collectief Oost-Brabant. Deze collectieven zijn coöperatieve verenigingen, die sinds 2016 het agrarisch natuur-, bodem- en waterbeheer uitvoeren (singels, houtwallen, bermen en akkerranden). Ook worden verbredingsactiviteiten opgepakt, zoals recreatie, zorg en streekproducten. De besturen van de collectieven worden gevormd door afgevaardigden van de lokale Agrarische Natuurverenigingen.

Collectieven

Vanaf 1 januari 2016 is in ons land een nieuw subsidiestelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer in werking getreden. De kern van het nieuwe stelsel is een collectieve streekgerichte benadering om het agrarisch natuur- en landschapsbeheer daar toe te passen waar dit het meest kansrijk is en waar de grootste deelnamebereidheid bij grondeigenaren is. Daarnaast dient vooral de efficiency van de uitvoering en de effectiviteit van de maatregelen worden verbeterd.

De overheid maakt geen afspraken met individuele grondbezitters, maar met agrarische streekcollectieven.

Paul Cremers is bestuurslid van ANV St Tunnis. “Onze vereniging is in oktober 2007 met steun van het LTO opgericht.

Agrarische Natuurverenigingen zien natuurinclusieve landbouw als een instrument in de transitie van de landbouw, op weg naar een landbouw die op alle fronten beter rekening houdt met de natuur

ANV St Tunnis onderhoudt in opdracht van het waterschap de ecologische verbindingzone De Tovense Beek in Ledeaeker. Onder andere wordt er gemaaid. Van het maaisel wordt Bokashi gemaakt en aangeboden als bodemverbeteraar aan collega boeren. Bij dit soort bodembeheeronderzoek is de ANV ook betrokken.

De leden, veelal boeren waarbij agrarisch natuurbeheer past binnen hun bedrijfsvoering, kunnen zo extra inkomsten genereren. Direct uit de markt of via subsidieverlening. Maar er zijn ook betrokken leden zonder agrarisch beleid”.

De eerste tijd dreven de ANV's vooral op de STIKA (=Subsidieregeling Groen Blauw Stimuleringskader Noord-Brabant), daar is nu STILA (=Stimuleringsregeling Landschap) voor in de plaats gekomen. Iedere euro die een gemeente of waterschap voor de regeling beschikbaar stelt, wordt door de provincie verdubbeld. De grondeigenaren kunnen een vergoeding aanvragen voor de aanleg en het beheer van landschapselementen (houtsingels, knotwilgen, poelen, houtwallen) en wandelpaden over boerenland of particuliere grond.

“We moeten echter niet teveel afhankelijk zijn van subsidie, wij moeten concurrerend zijn met andere aanbieders. Dat is ons streven,” zegt Paul Cremers. “Maar dat is niet gemakkelijk. Zoals bijvoorbeeld het snoeien van houtsingels, daarin zijn we niet concurrerend omdat dat nogal arbeidsintensief is en de omvang te gering om te investeren in specialistische mechanisatie”.

Consistent beleid

“Boeren zijn in het algemeen pragmatisch en weten van aanpakken. Het zou de ANV helpen als het beleid van de overheid consistent zou zijn. Beleid moet niet zwakken. En met dat beleid bedoel ik ook handhavingsbeleid”, zegt Paul Cremers met overtuiging. “En niet teveel praten, maar doorpakken graag.”

De Bomenstichting

“Stilstaan bij bomen is van groot belang”

De Bomenstichting is een landelijke non-profit organisatie die zich inzet voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland. Activiteiten en projecten zijn gericht op vier speerpunten: monumentale bomen beschermen, duurzaam boombeheer stimuleren, juridische bescherming van bomen verbeteren en verwondering over bomen opwekken.

In de beginjaren waren bij de Bomenstichting verschillende professionals werkzaam. Maar sinds de subsidies opdroogden is het in feite een vrijwilligersorganisatie met heel veel expertise en contacten met specialisten. De Bomenstichting is onder andere bekend van de inventarisatie in Nederland van monumentale bomen. Samen met boominspecteurs brengt de organisatie gegevens over bomen in kaart die inzichtelijk zijn via het Landelijk Register Monumentale Bomen.

Leni Koot uit Escharen is als vrijwilliger in de regio één van de 180 contactpersonen van de bomenstichting. “Aantoonbaar monumentale bomen horen in het Landelijk Register. Maar ook bomen die over een poos monumentaal zouden kunnen zijn, maar bijvoorbeeld nog niet de leeftijd hebben (80 jaar), zouden beschermd dienen te worden om die monumentale status te kunnen bereiken. Zo wordt de lijst vanzelf uitgebreid, want er gaan ook bomen van de lijst af. Door sterfte, door ouderdom, door ziekte, door illegale kap, of doordat er ondanks alle regels toch een kapvergunning wordt verleend”.

Als iemand problemen heeft met de kap van bomen in zijn omgeving dan kan hij een beroep doen op de Bomenstichting voor informatie over wat de mogelijkheden zijn om te doen. Bijvoorbeeld als er een bezwaarschrift moet worden ge-

schreven, of als er een hoorzitting is, dan kan een jurist hulp verlenen. “De Bomenstichting informeert mensen ook graag over het belang van bomen”, aldus Leni Koot, “bewustwording is belangrijk”. Aandacht voor herplantplicht als er ergens bomen worden gekapt vindt de bomenstichting van groot belang. Wat ook regelmatig aan de orde komt, is het aanvragen van een voorlopige voorziening bij de rechter om een bepaalde kap tegen te gaan.

Wensen

“Het zou goed zijn als de nieuwe gemeente Land van Cuijk zich bij groenbeheer altijd laat bijstaan door een ecoloog. Standaard. En ik ben voorstander van het voorstel van Matthijs Schouten, die zegt: ‘Laat in elke gemeente, bij elke vergadering van Burgemeester en wethouders een stoel leeg voor de natuur, zodat iedereen zich ervan bewust is dat er nog een speler is, die weliswaar niks kan zeggen maar die wel belangrijk is’. Gewoon doen!”, benadrukt Leni Koot.

Wat de Bomenstichting ook goed geregeld wil zien in de nieuwe omgevingswet is de participatie. “Regel dat goed, ook voor jongeren, want ook die zijn volop bezig met het klimaat en het milieu”. De bomenstichting is voor het verantwoord beperken van het kapverbod. De kwaliteit van de groene leefomgeving dient gewaarborgd te worden. “Het kapverbod beperken tot een korte lijst met waardevolle en te handhaven bomen daarmee vogelvrij”.

Wie op zoek is naar informatie over (bestaande) bomen of zorgen heeft over de effecten van woningbouw op een bepaalde boom, kan terecht bij de Bomenstichting. De stichting geeft ook publicaties uit over relevante boomonderwerpen.

Henry Kuppen, directeur van Terra Nostra “Weg van die stuksdiscussie”

We hebben Henry Kuppen uit Mill de volgende vraag voorgelegd: **Stel je bent be-**

stuurder van de nieuwe gemeente Land van Cuijk, wat voor beleidsmaatregelen zou je dan treffen op het gebied van bomen en bossen?

“Als eerste vind ik het belangrijk dat bomen niet als onkostenpost gezien moeten worden, maar als kapitaalgoed. Maak dus de waarde van bomen binnen de eco-systemen leidend en stuur daar als bestuurder op.

Dat betekent bijvoorbeeld dat bij compensatie van gekapte bomen niet gekeken moet worden naar het aantal boompjes dat herplant dient te worden, maar naar CO2 compensatie. Dus het kroonoppervlak van de gekapte bomen, liever nog het totale bladoppervlak, dient gecompenseerd te worden. Ik ben grote voorstander van het opnemen van deze visie binnen het kapbeleid. En als nu het totale kroonoppervlak van bomen in de dorpen van het Land van Cuijk geïnventariseerd wordt, een nulmeting, en afspreken dat we over 10 jaar 5% meer kroonoppervlak hebben, dan zet dat echt zoden aan de dijk.

Ten tweede

zou ik maximaal willen inzetten op het behoud van oude bomen. Juist deze bomen hebben een grote waarde voor de biodiversiteit, laat ze dus zo lang mogelijk staan en bescherm ze zo goed mogelijk. Dat betekent dus ook dat steeds serieus overwogen dient te worden of bomen wel moeten wijken bij bijvoorbeeld nieuwbouwplannen. Niet de boom is eeuwig maar de groeiplaats is wel eeuwig. Hierbij is bewustwording bij inwoners van groot belang, waarbij de gemeente een sturende rol kan hebben.

Als laatste

zou ik sterk de richtlijn ‘3-30-300’ voor een groene omgeving willen aanbevelen. Het is oorspronkelijk een idee van professor Cecil Konijnendijk van den Bosch en gaat over de aanzienlijke relatie tussen mensen en bomen in de bebouwde omgeving. Bomen bevorderen de gezondheid, welzijn en veerkracht van mensen.

De richtlijn gaat er van uit dat je minimaal 3 grote bomen moet kunnen zien vanuit je huis. Dat is goed voor de mentale en fysieke gezondheid van mensen, tonen onderzoeken duidelijk aan.

Er is een directe relatie tussen bladerdek en koeling, een beter micro klimaat, verminderen van lawaai, verminderen van luchtverontreiniging, een leefbaardere buurt. Een doelstelling van minimaal 30% bladerdek in elke buurt is hierbij het uitgangspunt.

En iedereen zou op maximaal 300 meter moeten wonen van een hoogwaardige en duurzame groene ruimte waar je kunt verpozen en recreëren. Dus maximaal 10 minuten lopen tot bijvoorbeeld een parkje van minimaal 1 hectare.

De vuistregel ‘3-30-300’ is ook heel goed toepasbaar in wijken van dorpen in het Land van Cuijk.”

IVN

“Bomen houden de voeten droog en het hoofd koel”

Het landelijke Instituut Voor Natuureducatie (IVN) is een organisatie die zich op vele terreinen met de natuur bezighoudt. In het Land van Cuijk zijn drie afdelingen actief: IVN Grave, IVN de Groene Overlaat Cuijk en IVN De Maasvallei (Sint Anthonis en Boxmeer)

IVN Natuureducatie laat jong en oud beleven dat natuur gezond én belangrijk is. En dat het leuk is aan natuuractiviteiten, cursussen, projecten en campagnes mee te doen. Zelf leren en doen staan centraal bij het IVN.

En dat is ook wat de voorzitter van IVN De Maasvallei, **Hent Baltussen**, voorstaat: “We hebben 380 leden en hebben grote aandacht voor jeugd. Ons motto is: begin bij kinderen en trek er op uit in de natuur. Leg samen met hen bijvoorbeeld bosjes en andere natuurelementen aan. Dit kan ook vergroening van de eigen wijk, straat, voortuin of achtertuin zijn. Laat ze zien hoe leuk dat is”.

Opgeteld heeft de IVN wel 100 activiteiten door het jaar heen. Dat kunnen dus werkzaamheden buiten zijn, maar ook lezingen, gidsactiviteiten, campagnes, enz.

“Hou je van vleermuizen, van paddenstoelen, van vogels of van planten? Voor iedereen is er wel iets

van zijn of haar gading”.

Samenwerking

IVN werkt regelmatig samen met een groot netwerk van professionals: terreinbeheerders, recreatiesector, onderwijs, kinderopvang, gezondheidsinstellingen, overheden en andere partners. Zo is er onder meer driemaal per jaar overleg met alle groene professionele en vrijwilligersorganisaties in het Land van Cuijk.

Hent Baltussen: “Nu participeren daarin ook nog organisaties buiten het Land van Cuijk. Het zou mooi zijn in de toekomst dit overleg te organiseren binnen het Land van Cuijk met de gemeente als nieuwe belangrijke partner”

“Om maar eens een voorbeeld dicht bij huis te geven: in mijn eigen woonplaats Ledeacker hebben we meegeholpen met het vergroenen van de opgeknapte doorgaande weg, het aanleggen van groen en het ontwikkelen van een vergroeningsplan voor het dorp. Ook met het opstellen van een groenvisie voor de gemeente Sint Anthonis hebben we meegeholpen. In de nieuwe gemeente Land van Cuijk is zoiets ook mogelijk, liefst voor alle dorpen en wijken. Dit moet dan wel door die dorpen zelf getrokken worden, IVN kan faciliteren. Het IVN heeft de ambitie, als de inwoners die ook hebben wordt het een mooie nieuwe gemeente”.

Acht punten

Nu er een nieuwe gemeente komt gaan de 3 afdelingen van het IVN in het Land van Cuijk nog meer samenwerken. Ook wordt er samengewerkt met de milieuvereniging Land van Cuijk. Dat resulteerde dit jaar onder andere in een gezamenlijk ‘8-puntenplan’, dat aangeboden is aan alle partijen van de beoogde nieuwe gemeenteraad.

In dit plan staan vele uitgangspunten verwoord. Zoals meer bomen aanplanten, nieuwe natuur ontwikkelen, het vasthouden van water, zorgen voor een gezonde leefomgeving, meer groen in de straten, steunen van groene initiatieven in het algemeen, enz.

“En we dragen uit wat de inwoners zelf nog allemaal kunnen doen: afkoppelen van regenwater, groene tuinen, tegels eruit groen erin, stoeptuintjes, groene straten/wijken en PlanBoom”, somt Hent Baltussen op. “Voor het grotere geheel moet je maar eens kijken naar ‘Panorama Nederland of Nederland in 2120’, opgesteld door het college van Rijksadviseurs. Er is nog werk zat te doen.”

Dirk Ebben, boomkweker

“Onze inspiratie komt ook uit de Land van Cuijkse natuur”

Boomkwekerij Ebben is een familiebedrijf in Cuijk met een rijke historie: sinds 1862 actief in het groen en inmiddels één van Europa's grootste boomkwekerijen. Op dit moment heeft het bedrijf bijna 500 hectare op 165 locaties waar bomen gekweekt worden. Ebben is gespecialiseerd in middelgrote tot zware laanbomen, meerstammige bomen, solitair heesters en parkbomen. De bomen en planten vinden hun weg naar groenprojecten in 28 landen.

In Cuijk staat het 7.500 m² tellende kenniscentrum Ebben Inspyrium, inclusief 1.400 m² daktuinen. Het is een groene, duurzame, locatie waar ook ruimte is voor het houden van evenementen, congressen, beurzen en workshops. Daar wil het bedrijf groenbeleving letterlijk dichterbij brengen. Al generaties lang heeft de boomkwekerij een duidelijke eigen visie met betrekking tot de beleving van groen en is geïnteresseerd in allerlei mogelijkheden van samenwerking. Vanuit die visie en het kweken van bomen wordt identiteit gegeven aan de woon-, werk- en leefomgeving en wordt bijgedragen aan de biodiversiteit.

Ebben leverde de bomen voor de boomplantactie van de milieuvereniging in november 2021. Alle 33 dorpen van de nieuwe gemeente Land van Cuijk werden zo een carpinus betulus fastigiata rijker, oftewel een haagbeuk.

→ Dirk Ebben is de 5e generatie boomkweker en wil ook als kennispartner bijdragen aan een brede kijk op duurzame, groene toepassingen in de openbare ruimte en niet slechts een leverancier van bomen zijn.

Wat versta je in dit geval onder duurzame groene toepassingen?

We tonen met het kweken van onze bomen ook onze maatschappelijke verantwoordelijkheid. We proberen zo min mogelijk milieubelasting te veroorzaken door nog bewuster met gewasbescherming, bemesting en bewatering om te gaan. Daarvoor zijn wij gecertificeerd volgens het certificeringsschema 'On the way to

planetproof', dat garant staat voor duurzame boomkwekerijproducten. Wil je als kwekerij kunnen leveren aan openbare ruimte, dan is dit certificaat essentieel.

Boomkwekerij Ebben staat bekend als innovatief. In hoeverre gaat dat samen met het ambacht als boomkweker?

Hoe je het ook wend of keert, we werken altijd met levend materiaal waarbij veel met de hand wordt gedaan. Bomen moeten worden gevormd, geleid, geknipt, hebben nazorg nodig. Daar zit veel kennis in. Maar ook in het ambacht kan een zekere graad van mechanisering en automatisering tegenwoordig niet ontbreken.

De 298 bomen voor het Nationaal Monument MH17 koen van boomkwekerij Ebben. Dit herinneringsbos, vlakbij Schiphol, is aangeplant ter nagedachtenis aan de 298 slachtoffers van de vliegcrash in 2014. Elke boom staat voor een levende herinnering aan een geliefde

Daar komt nog onze beroepservaring bij van het denken in groensferen, standplaatsen, soortkeuzes, en dergelijke. Wij merken dat deze inbreng echt werkt en meehelpt aan een duurzamer beheer van aanplant.

En ook al zitten we al ruim 150 jaar in het vak en presenteren we ons als innovatief, bomen planten gebeurt nog steeds door met onze handen in de grond te werken.

Aan de rand van Cuijk verrijst een landschapspark van jullie hand. Is dat een visitekaartje van boomkwekerij Ebben?

Het is meer dan dat. Voor die grond, die we in erfpacht hebben van de gemeente, hebben we een vrij toegankelijk park ontworpen. We hebben het ingericht en we onderhouden het park. Het 18 hectare grote park is thematisch van opzet en zal 'de groene long' voor de nieuwe gemeente Land van Cuijk wor-

Ebben heeft de TreeEbb ontwikkeld en houdt die dagelijks actueel. Het is een platform voor én door groenprofessionals, waarin kennis en ervaring uit de branche verzameld en beschikbaar gemaakt wordt voor gebruikers. Zie treeebb@ebben.nl.

den met ongeveer duizend grote bomen en heeft de naam 'Heerlijkheid Land van Cuijk'.

En in de Raamvallei in Mill hebben jullie ook voor aanplant gezorgd?

Daar staan door ons biologisch geteelde inheemse bomen. We mogen het perceel tien jaar gebruiken voor boomteelt. Na die tien jaar moeten we het gebied op een afgesproken manier als natuur opleveren en een deel van de bomen blijft staan. Wij en de gemeente Mill-St Hubert willen zo uitdragen dat de het belangrijk is CO₂-uitstoot te compenseren. Niet in een ver buitenland, maar dicht bij huis. Andere bedrijven worden uitgenodigd in de opzet van het bos te participeren.

Hoe bepalen jullie welke bomen er gekweekt gaan worden? Jullie kunnen toch niet in de toekomst kijken?

Op basis van onze kennis en expertise komen we een heel eind. Niet voor niets treden we naar buiten met: 'Know-how to grow'. Het is een belangrijk onderdeel van onze identiteit. Verder varen we ook op ons gevoel en ons vertrouwen, waarbij het dus lang niet altijd om de kostprijs gaat. Met name het kweken van bomen met karakter, met sfeer, vinden we belangrijk.

Stel je voor dat je bestuurder wordt van de nieuwe gemeente Land van Cuijk. Welke beleidsmaatregelen zou je dan willen benadrukken?

Erg belangrijk vind ik dat er één toekomstgericht en constant beleid op het gebied van natuur en dus ook op boomgebied wordt gevoerd. En niet elke 4 jaar iets anders of een aanpassing van regels. Een ander punt van aandacht verdient het participeren van agrariërs in natuurbeleid. Zij hebben grote kennis en liefde voor de natuurontwikkeling. Maak daar gebruik van.

DE BOOM SPIEGEL

De boomspiegel is de ambtelijke term voor de open ruimte rond de voet van een boom die in bestrating staat. De functie van de boomspiegel is om lucht en water toe te laten, zodat de boom goed groeit.

De spiegel heeft ook een symbolische waarde. Soms 'adopterende' omwonenden deze boomspiegel om die te beplanten en te onderhouden. Een verlangen tot zelfbeheer van een stukje openbare ruimte.

Als gevolg van de 'participatiesamenleving' worden inwoners door de overheid aangemoedigd om groen in de openbare ruimte te gaan beheren. Door zelfbeheer kunnen inwoners hun eigen woonomgeving meer naar hun eigen smaak invullen. Dit leidt tot een positievere beleving van de openbare ruimte, zegt de overheid.

De waarde van natuur is dat het ons een spiegel voorhoudt. We zien dat natuur de basis is van ons leven, de basis van ons welzijn. Bomen herbergen allerlei functies die essentieel zijn voor onze overleving. Dus een boom spiegelt de essentie van leven.

Een boom is om naar te kijken, te genieten, het is een inspiratie tot schoonheidsgevoel, iedere boom is een verhaal.

Bovendien hoort in je beleving een boom vooral tot het landschap waar je je thuis voelt. (en daarom kun je de behoefte hebben de boomspiegel onderdeel van je eigen omgeving te maken).

De boom weer spiegelt misschien nog wel het meest het recht op staan

van de mens, de aarde beneden aan de voet, de hemel boven de kruin. De boom als een allegorische spiegel. In verschillende culturen is een boom om die reden een echte levensboom.

Er bestaat een intiem verbond tussen boom en mens. De boom is onderdeel van het landschap, leverancier van materiaal, van vruchten, verbonden met religieuze opvattingen en gebruiken, onder-

werp van poëzie en schilderkunst, en staat centraal in het maken van een tuin. Bomen vormen een levend geschiedenisboek, hun groei visualiseert het verstrijken van de tijd, in seizoenen en jaren.

Bomen zijn enerzijds ons tegenbeeld, wij kunnen niet zonder deze spiegel, anderzijds herbergen ze een duistere kracht die onderworpen moet worden. Het toont onze diep

tegenstrijdige omgang met natuur in het algemeen en het onvermogen van onze cultuur om in evenwicht met natuur te kunnen omgaan.

Een rechtvaardige samenleving kan niet zonder bomen en niet zonder spiegels.

S ONLINE M R O F T P L

- **Boomregister** www.boomregister.nl
Een enorme database, met vele zoekfuncties.
- **Terra Nostra** www.terranostra.nu
Kennissetier voor boom en bodem
- **De Nationale Bomenbank** www.nationalebomenbank.nl
Boomspecialisten. Verplanten van bomen, onderhoud, advies.
- **Bomenwacht Nederland** www.bomenwacht.nl
Ondersteuning van boomeigenaren met onderzoek en advies
- **Platform Natuur in de gemeente** www.natuurindegemeente.nl
Voor uitwisseling van ideeën, info over natuur(wetgeving).
- **Norminstituut Bomen** www.norminstituutbomen.nl
Kwaliteitszorg rond bomen.
- **De Bomenstichting** www.bomenstichting.nl
Een vraagbaak op bomengebied, ook voor particulieren.
- **Algemene vereniging Inlands Hout** www.avih.nl
branchevereniging voor ondernemers in de bos- en houtsector
- **Bosgroep Zuid Nederland** www.bosgroepen.nl
Vereniging van en voor eigenaren van bos en natuurterreinen
- **Urgenda** www.urgenda.nl
Organisatie voor innovatie en duurzaamheid.
- **Probos** www.probos.nl
Onafhankelijk kennisinstituut voor duurzaam bosbeheer
- **Meldpunt bomenkap** www.bomenkapmeldpunt.nl
Voor natuur als primaire levensbehoefte.
- **Natuur & Milieu** www.natuurenmilieu.nl
Samenwerkingsverband voor duurzame oplossingen
- **Bomen voor koeien** www.bomenvoorkoeien.nl
Boomplantcampagne d.m.v. koop van certificaten
- **Boslessen** www.boslessen.nl
Twaalf boslessen voor inzicht in bosbeheer
- **Klimaat en bos** www.bosenklimaat.nl
Dossier van de universiteit Wageningen

Zie verder de verwijzingen naar platforms en websites bij de teksten in dit tijdschrift.

www.mlvc.nl
 bezig voor een beter milieu

SIGMUND PETER DE WIT

Deze cartoon schonk Peter de Wit ons